

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

De S. Gothardo episcopo Hildesemensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

bus. Quod ut essent, tu dedisti eis, qui misereberis, cui misertus eris: & misericordiam tuam præstabis, cui misericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: sed voluntaria oris mei approba Domine. Nanque illa, imminente die resolutionis suæ, non cogitavit suum corpus sumptuose contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curavit sepulcrum patrum. Non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam suam ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione seruiert, unde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vicimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet precium, quo nos emit, ut nos auferret ei? Ad cuius precij nostri sacramentum, ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi, nec insidijs leo & draco: neque enim respondebit illa nihil se debere, ne conuincatur & obrineatur ab accusatore callido: sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, cui seruiuit, fructum tibi afferens cum tolerantia, ut eum quoque lucraretur. Et inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & voce, & corde, & literis seruiuo, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodum nescio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu vsque ad reditum, ut quod à me illa poposcit extremum, vberius ei præstetur in multorum orationibus, tam per confessiones, quam per orationes meas.

Rom. 9.
Exod. 33.

Missæ quotidiana.

Coloss. 2.

Vult in Missa S. Augustinus orari pro parietibus suis.

VITA S. GOTHARDI EPISCOPI HILDESE- MENSIS, EDITA A QUODAM EIVS CONTEMPORANEO

monacho vel canonico: cuius tamen stylus obscurior, ne lectorem offenderet, per F.

Laur. Surium mutatus est, & quedam reddita paraphrasticòs. Est au-

tem hic non integra historia, sicut ab authore conscripta fuit,

sed non pauca omissa videntur in eo exemplari, quod

nos habuimus: præcipua tamen hic haberi

speramus, & quæ plus utilitatis

lectori offerant.

PROLOGVS AVTHORIS, MUTATA PHRASI, nonnihil contractus.

ADMODVM reuerendo, & toto deuotionis studio semper colendo domino ac præceptorì suo, frater N. corpore & spiritu exiguus, quicquid suo domino debet iure subditus. Scripturus vitæ & institutionem beatæ memoriæ patris atque pastoris nostri Gothardi, inter spem & metum anxius, diu multumque quid facerem deliberaui, quòd me tam præclaro operi planè imparem non ignorarem. Allaciebant me splendore suo virtutes, quas per illum Dominus declarauit, sed absterrebat conscientia multiplicis desidii meæ, donec tandem magistrorum & fratrum, in primis autem veri cultoris Dei Abbatis nostri iussis adactus, partim spontè, partim nolens opus hoc aggredi tentauì. Quod quidem tibi, præceptor eximie, secretius offerendum statui, qui & facillè sis daturus veniam erratis, possisque non difficulter tum addere, tum demere, quod visum sit, aut certè opus ipsum penitus suppressere. Neque id vel admireris, vel asperneris velim, pater venerabilis, quòd te ex omni præfulu, abbatu, doctorum numero vnù elegi huius laboris mei examinatore, quando id ut facerè etiam is, quem dixi, Abbas meus hortatus est, & tibi p fidei & dilectionis tuæ merito beati Gothardi vita omnis præ cæteris magis cognita est, ut qui ab illo familiarius didiceris etiã arcana pectoris eius. Ego verò ad huc scribendi suscipiendū laborè etiã eo nomine nò parū incitatus sum, quod adolecens inter Hirsfeldense & Altahése cœnobìa discurrens, prima beati viri gesta à fidelibus & crebrò audie-

Habes hic & etatè & fidem auctoris.

rim,

rim, & libenter memoria commendarim. Testor autem Dominum IESVM, me nihil mandasse literis, nisi quod ipse & viderim, & auditione acceperim, aut à fide dignis cognouerim: maximè cum darem literis operam, vbi à quodam grandæuo sacerdote, tibi quoque benè noto, eius familiaribus vtens colloquijs, pleraque accepi, fide non dubia mihi ea referente, vt si Dominus daret, quandoque in scripta redigerem. Is autem ab ipsa infantia ei fideli ministerio semper adhaerens, & primis eum sacris literis erudierat, cunctasque res eius ad pontificatum vsque probe compertas habebat. Quæcunque autem à me ex his conscripta sunt, ea, vt iam supra dixi, prudentiæ tuæ discutienda offerre volui, vt per te errata corrigantur, hiantia compleantur, superuacanea reijciantur, res scitu dignæ eorum loco substituuntur, stoliditas mea, sicutibi lapsa sit, veniam obtineat, & contra insultantium sannas autoritatis tuæ præsidij muniatur: quanquam, vt mihi testis est Deus, non valde moueor, si quis Momus arrogans adducto supercilio carpere me velit, modò studiosis & Deum timentibus simplex rerum gestarum veritas patefacta sit, dataque occasio ijs, qui & velint & possint, beatissimi Gothardi vitæ & actus cultiori & elegantiori stylo conscribendi. Nam vt solent sagaces canes signo à venatore dato diligenter inuestigare feras, non vt ipsi inde comedant, sed pareant voluntati domini sui, cupientis & sibi & familiæ suæ, atque etiam forsasse superuenturis hospiti bus lautiores epulas apponere: ita & ego lubens hunc suscepi laborem, non vt mihi laudem, quam non mereor, aucuper, sed vt iusti viri memoriam & præsentibus & futuris efficiam sempiternam. Nec quenquam mouere debet, quòd obijciunt mihi nasci quidam illusores, non debuisse me humilem stirpem commemorare tam præclari & insignis viri, sed eam potiùs in eius laudem silentio premere, tãquam eius existimationi & splendori nominis derogantem: quando ij, qui sanum sapiunt, non tam attendunt fumosas antiqui generis imagines, quam diuinæ gratiæ prærogatiuas: quibusque ille solus nobilis est, quem nobilitat sua virtus. Ait scriptura diuina: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat, Sufficit de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem: Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Quod in hoc beato viro, tota Ecclesia teste, impletum est. Deductum enim à Domino per vias rectas, & in cõspectu regum magnificatum, cum principibus gloriosè confedisse, & inter principes locutum sapienter, soliumque gloriæ præclare obtinuisse vidimus: nec ab vllò fidelium dubitatur, letari eum nunc coram Christo in sanctorum collegio sacerdotum. Interim ramen si fortè loquacitas mea vsquam extra cancellos progressa est, tu pater & doctor egregie, qui id non solum huius præsulis memoria, sed etiam imperitiæ meæ debere existimaris, qui & pro doctrina tua potes approbare probanda, & pro autoritate reijcere improbanda, adhibe censuram & castigationem tuam, vt & friuola sempiterno silentio obruantur, & vtilia absque adulationis fuce deprompta relinquuntur. Si quid enim hinc repertum erit vero non consentaneum, non ram imperitiæ meæ, quam tuæ id incuriæ imputabitur.

1. Reg. 2.

Maij 4.
Cap. 1.
Marth. 5.

Tob. 12.

Cap. 1.
S. Gothardi
patria.

HISTORIA.

DOMINVS Iesus Christus præcipit in Euangelio, vt accensa lucerna non sub modio ponatur, sed super candela- brum, vt eius luce fideles illustrentur. Alia quoque scriptura vult secreta regum celanda, opera verò Dei enuncian- da & prædicanda. Ijs nos permoti, dignum sanè duximus, quantum ope cælestis gratiæ consequi possimus, quæ à beato patre nostro Gothardo Episcopo ex virtute gesta sunt, ea & præsentibus & post futuris imitanda proponere, & scripto explicare. Nec enim poterimus negligentia notam effugere, si quæ de illo laude digna & vidimus & audiui- mus, sub silentio latere patiamur: maxime quando ille ex Baioaria, iam olim verbi Dei vomere exculta, & fide Christi affatim instructa, veræ religionis doctor insignis ad nos Saxones transmisus est, quibus proh dolor non immeritò cum probro obijcitur, quòd ad complectendum Dei verbum planè faxeos & indomitos diù nos exhibuimus.

Vt igitur ad narrationem veniamus, præclara indole puer Gothardus in Bauaria apud Althahense monasterium ex eius ipsius familia natus est. Parentes germanè Christi- stiani

stiani fuere, vt postres ipsa declarauit: qui cum eum feliciter enutriuissent, in cœnobio eodem curarunt sacrarum literarum studijs adhibendum. Hoc verò monasterium à quibusdam Christi cultoribus conditum est anno salutis septingentesimo quadragesimo primo, quo à viuis excessit Carolus Martellus, Pipini filius, cuius pater fuit Anchisus, ab Arnulpho procreatus. Porrò Carolus Martellus filijs suis Carolo magno & Pipino reliquit principatum: atque altero inde anno ex Pipino hoc editus est Carolus Magnus. Constructum verò est Althahense monasterium & consummatum quindecim ferè annis antè, quàm à S. Bonifacio Archiepiscopo, volente sic Zacharia Romano Pontifice, in Baioaria Episcopi certis locis instituerentur. Cui rei etiam assensit Pipinus rex, cui iam Carolomanus frater triennio antè cesserat partem principatus, quæ ad ipsum attinebat, Romæ monastico indutus habitu, & rasus caput. Quo tempore Vuillibaldus datus est Eystadio Episcopus, Ioannes Salisburgensibus, Erimbertus Frisingæ, Gaibaldus Ratisponæ, creuitque & robur accepit ijs in locis Christiana religio. In Althahensi autem cœnobio Christi famulatus sua habuit ab initio incrementa, & centum ferè annis institutum, monasticum præclare illic profecit vsque ad detestabilem illam dissensionem, quæ extitit inter Ludouicum Caroli Magni filium, & liberos eius Ludouicum, Clotarium & Carolum: ac deinde Imperatore defuncto, inter hos fratres annis non paucis, vt Chronica testantur.

Althahense
cœnobium
quãdo con-
ditum.

Ea enim tempestate complures spoliabantur ecclesiæ, monasteria vastabantur, atque in ijs etiã Althahense, cuius possessiones, à fidelibus ei collata, & hæcenus inconuulsa, diripiebantur, atque tam flagitiosis rebus militantibus pro voluntate eorum, qui sic debacchabantur, beneficij, immò verò maleficij nomine attribuebantur. Atque ita factum est, vt necessariò illic deficeret monastica professio & disciplina, tamen annis itidem centum Canonicorum ibi permansit institutum vsque ad Henrici Ducis tempora, quem postea Imperatorem vidimus. Et Otho quidem rex, filius Henrici Ducis Saxonie, non semel illud voluit monasterium aliquot locis instaurare, sed multis se ei obijcientibus impedimentis, inprimis autem Henrici fratris eius Bauarie Ducis machinationibus, animi sui propositum non potuit ad effectum perducere. Is enim Henricus, cum primùm creatus esset rex, coram patre & principibus indignabundum se quasi ioco simulans, & eo nobiliorem se iactans, ei se opposuit, atque in hac iniusta voluntate semper & aduersus fratrem regem priuam & veteratorie, & contra filium regis Ludouicum, vt etiamnum Bauarie testatur, publicè permansit. In hoc ergo monasterio puer Gothardus & à parentibus piè oblatus, & à fratribus religiosè susceptus, quandam literaturæ, Deo donante, accepit haustum sanè laudabiliter, & diuina legis, quantum illius ætaturæ ferebat capacitas, notitiam libenter capiebat, vt in illo quoque verum cerneretur, quod dici solet, Facilemè discitur, vbi spiritus Domini doctor adest.

Cap. 3.

S. Gothar-
dus puer re-
cipitur in
Althahensi
monasterio.

Per id tempus beatus vir Christianus Patauiensis Episcopus hoc monasterium, eum beneficiarius gubernabat, rerum ibi tum potente Henrico Duce. Cumque Althahenses fratres pueri Gothardi religiosum animum egregiamque indolem perspexissent, retulerunt de eo ad Christianum Episcopum. Is verò vbi de illo certior factus fuit, vt erat vir prudentissimus, gratias egit Deo: puerumque è monasterio accitum, in suam admisit familiaritatem: cernensque eum Dei gratia de virtute in virtutem proficisci, maiori eum beneuolentia complexus est, atque triennio secum eum habere voluit comitem itinerum suorum, etiam cum difficiles essent suscipiendæ profectioes, vt certius de animi eius virtute & probitate cognosceret: interim de ijs, quæ fidei & religionis sunt, accuratius eum instituens. Fratribus autem Althahensibus ad peragenda diuina ministeria eum reperentibus, Subdiaconum eum ordinauit, sicque à se dimissum, illis restituit. Reuersus autem ille ad monasterium iam adolescens, de die in diem studuit seipso melior fieri, & sanctè inter fratres versari, communi eorum vtilitati religiosius studere & intendere, maiores honorare, æqualibus virtutum exemplis præluere, inferiores optimis sermonibus crebrò ad meliora incitare. Atque ita factum est, vt breui tempore monasticæ vitæ disciplinam perfectè assecutus, Diaconus quoque ordinatus sit, & vt post patuit, non absque Dei prouidentia eius monasterij Prepositus institutus.

Ordinatur
Subdiaconus.
Virtutes
eius.

Fit Diaconus, & Prepositus.
Cap. 5.

Anno autem post Virginis partum noningentesimo octogesimo tertio, Othoni II. Imperatore ex hac vita sublato post periculosissimum illud planeque infaustum cum Saracenis commissum in Calabria prælium, toto orbe clade & infamia notissimum, Romæque summo Christianorū mœrore admòdum honorificè sepulto, post inconsultam Meriburgensis episcopatus destructionem, & immeritam, vt vulgo fertur, in-

Herilem filium, dicitur Othonem tertium.

• perfectio
ne

Cap. 6.
S. Gothardus ex cano-
nico fit monachus.

Praeclara
virtus eius.

Psal. 110.

Creatur Abbas Althensis.

Cap. 7.

Monachi
Hersfeldenses
dissoluntur vi-
uunt.

noxi Comitis necem, is, quem supra memorauimus, Henricus Bauariae Dux, pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruelis suo ante septennium infidelitatis & tyrannidis ergo, à principatu illo deiectus, Imperium inuadere conatus est, regnandi cupiditate tanquam caestro quodam percitus, herilemque filium, dignum ordinatione diuina regni heredem opprimere, malo daemone eum instigare, voluit. Sed repressi sunt inanes conatus eius à regni primoribus, Deum sanè timentibus, maximè autem à Vuilligiso Moguntino Archiepiscopo, & Bernardo Saxoniae duce, quorum studio & opera res sedata est: tandemq; Henrico post multa & apta & incepta, qua quòd Chronicis contineantur, hic referre nolumus, Ducatus restitutus est. Porro Otho tertius ipso Christi Saluatoris natalitio die à Vuilligiso Archiepiscopo coronatus est, atque in omni ecclesiastica * pietate auito more progredi coepit. Cuius quidem hoc initio nò obscurum fuit argumentum, quòd septimo regni sui anno Althense monasterium consilio Episcoporum in monastica religionis statum curauit restituendum, suam etiam operam ad id conferente Duce Henrico. Fuitque tum illi monasterio praefectus Abbas vir venerabilis * Erchanbertus, cuius industria cultus diuinus ad regulam S. Benedicti praescriptum ibi fuit religiosè constitutus.

Eius quoque saluberrima adhortatione prompta obedientia iuuenis Gothardus, seculi vanitatibus ex animo renuncians, cum aliquot eius loci fratribus monachus effectus est, cum iam, vt ipse saepe nobis indicauit, annum ætatis ageret primum & tricesimū, plerisque alijs, vt fati constat, ex illo coenobio discedentibus, in quibus fuit etiam ille, N. quem postea Mindensis ecclesiae Episcopum vidimus. At noster Gothardus, nouellus nouae religionis tyro, in melioris vitae ascitus tyro ciniu, vt solebat iam antè in priori instituto, caelesti patriae inhiabat, tantumq; habuit in virtutibus profectum, vt nouus preceptor nouo discipulo vel auditori, quod certè in eiusmodi rarum & insolitum est, propter eius integritatem & probitatem, omnem oculis sibi eredituram post se penitus demandaret, eumque in spiritalis exercitij filium adopraret. Verum enim uero idem ipse Abbas, exacta in monasterij administratione triennio, et ob incommodam valetudinem, vel ob tedium curatū, quas afferit secularium rerum occupatio, Abbatiae illius gubernatione se abdicauit, & secretioris vitae solitudinem expetijt, soli Deo vacare desiderans. Ijs diebus mortuus est Henricus Bauariae Dux, successitque ei pius Henricus filius eius, non patris insolentiam secutus, sed timorem Domini, qui est sapientiae initium, complectens, omni literarum studio praecipuè imbutus, totusque & fide sanus & actu catholicus. Cernens autem ille monasterium Althense rursus spiritali patre & pastore destitutum, diuini cultus feruore eum incitante, Gothardum tunc sacerdotio initiatū, Abbatem illic instituere voluit, sed is biennio iustas adhibens & praetexens causas atque rationes, ei assentiri noluit. aiebat enim, se sedem & locum pastoris sui, ipso adhuc viuente, sibi vendicare non debere. Postquam verò Abbas & à fratribus & ab episcopis reuocatus redire profusus derectauit, eisque potestatem fecit quencunque vellent in suum locum surrogandi, Gothardus tandem tum antistitem autoritate, tum fratrum vnanimite victus, in monasterij regimen ita vt Dux constituerat in se recepit: moxque ab ipso promotionis suae exordio torum se Christi seruitio alacriter impendit, arctioremq; & asperiores monasticæ vitae tramitem cum adiunctis sibi fratribus sollicitè complexus est, in eo studio annis octo ibidem sine intermissione perseverans. Atque interim nihilo minus labore manuario multiplicia fratribus atque necessaria emolumenta comparauit. Nam in monte, qui * Heilingenberg vocatur, firmum castellum & in eo templum elegantissimum in honorem sanctissimæ matris Dei, in qua specialis exhiberetur cultus, cum congruis aedificijs extruxit, & circumquaque, maximè in saltu Boëmico, qui illi regioni propinquus est, ad triginta & eò amplius mansos (sic habet author) ad fratrum vsus informauit, prius tamen suo & fratrum labore extirpatis syluis & vepribus. Interea temporis anno à Christo incarnato millesimo secundo Otho III. Imperator excessit è vita, substitutusque est ei Henricus Dux Bauariae, omni pietate conspicuus.

Ea tempestate in monasterio * Hersfeldensi sancti Vuigberti Abbas fuit Bernharius, genere quidem & dignitate spectabilis, sed tamen, quod bona venia dictum sit, plus quam ipse decebat institutum, popularis auræ & laudis humanae cupidus. Itaque laxius ille habebat fratres sui monasterij, quam posceret disciplina monastica, ita vt instar canonicorum res proprias sibi vsurparent, haberentque & priuatas aedes, & equos, & magnam cultiorum vestium copiam, aliaque id genus mundi huius pompas & fastum redolen-

redolentia: possentque pro suo arbitratu & dare & accipere, & agere conuiuia præter
 fas & decorum. Is verò Abbas biennio ante obitum suum incidit in morbum, eaque
 causa ultra flumen Fuldam in monte, ubi ipse monasteriū in honorem beati Petri Apo-
 stoli condiderat, cum militibus aliisque familiaribus suis morabatur alicuius refrigerij
 captandi causa. Sed fratres indignè id ferentes, tanquam qui à patre cõtemni vidēren-
 tur, ad regē tum per seipfos, tum per literas & legatos sæpè varias detulere querimonia-
 nas, quòd etiã victus & vestitus ipsis negaretur, eisque cum cæteris Christi pauperibus
 famem patientibus, res monasterij multis modis prorsus inutiliter dissiparentur & ab-
 sumerentur. Eas autem querimonias rex sapiens altius quàm ipsi putarent expendens
 & intelligens, cum non esset nescius, quibus moribus præditi illi essent, diū quidem dis-
 simulauit, sed tandem eorum importunitate victus, modestè sic respõdit, se patrem il-
 lorum, si reualescat, deijs admoniturum: si verò decedat è vita, se illis ex consilio eorū,
 qui diuinarum humanarumque rerum sint periti, de Abbate prouidurum, idque religi-
 osè & ad diuini timoris præscriptum.

Iraque paulò post Abbate illo defuncto, Gothardum eis, sic suadentibus Episcopis,
 patrem gubernatoremque præfecit, solenter eum admonens, vt in omnibus, ita vt Dei
 timor & monastica disciplina posceret, eis prouideret. Perductus igitur eò Gothardus
 à Vuilligto Archiepiscopo Moguntino, & ab eodē accuratè instructus, vt quemadmo-
 dum benè nouerat, præter recteque se gereret, ipso primo aduentu suo Deo gratias
 agens, & vt ab illo in præteritis, præsentibus & futuris dirigeretur sollicitè orans, princi-
 pio quidem iuxta Canonis monastici præcepta, duriora & aspera eis proposuit, sed ta-
 men rogatus ab Archiepiscopo, copiam eis fecit ea cum ipso confectandi, aut quò illis
 visum esset discendendi. Illi verò, paucis exceptis senibus & pueris, quamprimū omnes
 inde abierunt, per loca diuersa dispersi: at tamen postea saniori vfos consilio, & eorum
 ope, qui remanserant, eiusque industriam, comitatē & humanitatē iam experti erant,
 quosdam quidem celeritùs, alios tardius, sed penè omnes tamen ad ouile vir beatus re-
 uocauit, eosque leue Christi iugum, præstante Domino, facilè perferre docuit. Ipsam
 verò ciuitatem & monasticas habitationes à superuacaneis multis & ineptis ædificijs
 illic repurgauit, & ad congruam monasticam institutionis & necessitatis habitudinem
 honestè reformauit, atque sic eo in monasterio tam cum illis, quos ibi inuenerat, quàm
 cum alijs aliundè adductis fratribus annis septem Deo dignè & coram hominibus lau-
 dabiliter vixit. Commendata autem sunt ei etiam alia duo monasteria, Degerense &
 * Crementense, quæ pari studio in Dei famulatu gubernauit.

Cap. 8.
 S. Gothardus
 præficitur
 Hersfeldensi
 monasterio

Reformat
 collapsam
 disciplinam.

Iisdem temporibus fuit in Turingia vir quidam nobilis, dignitate & meritis illustris,
 Guntherus nomine, qui dolens ob peccata in iuuentute perpetrata, & diligenter vitæ
 suæ antea facta statum considerans, faciem iustissimi iudicis in confessione præuenire vo-
 luit: sed propria tum animi tum corporis imbecillitati diffidens, quòd fortassis ferre
 non posset omnimodam rerum suarum abdicationem, multuarias res & facultates
 suas, quas à maioribus acceperat, hæredum suorum accedente consensu, S. Vuigberto
 firma traditione delegauit, sed ea tamen pactione corā testibus testamento adhibita,
 vt factus monachus, victus & vestitus causa monasterium Gellingense ipse obtineret,
 atque inde tam sibi, quàm fratribus illic Christo cum ipso seruituris res necessarias col-
 ligeret. At Abbas prudenti consilio apud se perpendens, homini recens conuerso eius-
 modi pactionem in via mandatorum Dei magna allaturam discrimina, & in dies non
 mediocrem animæ perniciem conciliatura ea, quæ sibi per hanc paraturus videbatur,
 corporis subsidia, prudenter interim eum distulit & cremoratus est, & adhuc laico vten-
 tem habitu, secum ad Althahense monasterium adduxit. Vbi ille animo valdè compun-
 ctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem ipsi Romam petere, & Apostolorū Christi
 aliorumque Sanctorum intercessionem pro transacta vitæ expiatione, & noua sus-
 ceptione promereri cū ipsius bona venia liceret. Non abnuente Abbate, itque reditque,
 ac tandem coram altari beatissimæ Mariæ virginis deponit militare cingulum, raditur
 caput atque barbam, & pro more preces offerens, vt à fratribus in eorum sodalitatē
 admitteretur, recipitur, & aliquandiu ex regulæ præscripto probatus, monasticum in-
 duit habitum. Verum etiam post professionis votum non immemor eius, quam dixi-
 mus, pactionis, adit Abbatem, petit sibi fieri potestatem ad patriam reuertēdi, & in lo-
 co, quem elegerat, commorandi. Consentit ei pius pater, nolens eum obstinata con-
 traditione à proposito quanuis iniusto depellere, donec animum eius illicita cupien-
 tem paulatim posset ratione à sententia deducere. Postquàm igitur ad locū optatum
 peruenit,

Cap. 9.

Hoc loco
 aliquoties
 coniectura
 vsi sumus,
 quòd pauca
 quedam legi
 nõ possent.

peruenit, & res necessarias procurauit illic degentibus, ex occultis infesti dēmonis infidijs & machinationibus, Deo, vt certē credimus, quem admodum olim in beato Iob, permittente, multa & varia ei incommoda acciderunt: inter quæ ille, vt potē paupertatis & laboris insolens, ad Abbatem sæpē confugere, eiusq; opem & consilium anxie expetere solebat. Abbas verò animi eius fluctuationem alta mente considerans, valdeque pertimescens, ne à proposito deficeret, blanda interdum consolatione fomenta ei adhibebat, & humanissimis admonitionibus mœstitiā eius abstergere nitēbatur: nonnunquā verò, Apostolum sequens, arguens, obsecrās, increpans, opportunē importunē nutantem eius animum castigans, ad viam salutis cum reuocare studebat, tamen nō admodum voto potitus est suo. Sed tamen cū hac ratione sæpē inter se certarent, & alter alteri molestiam exhiberet, tandem aliquando rursus querelas suas illo ad Abbatem deferente, vir Dei iustitiæ zelo permotus, magna seueritate ait ad eum: Vide vt aut in ea, quam Deo pollicitus es, obedientiæ stabilitate ei religiosius seruias, aut abiectō monachi habitu, ad pristinas mūdi vanitates diaboli laqueis implicatus te recipias. Quibus ille verbis perterrefactus, crassumque nimis errorem suum tandē perhorrescēs, ingemuit, & omni suprà dicta pactione prorsus ab animo exclusa, cunctisq; de illata quacunq; molestia querimonijs longum valere iassis, ad Althahensē monasterium, vbi tum sub illius patris cura, quod pace omnium dictum velim, singulare diuini cultus studium feruebat, se contulit, atq; illic fratribus humilimē se subiiciens, cū ex superna illustratione breui tempore de monastica disciplina rigore vberius instructus esset, etiam suprà quā monasticus exigat canon, ipsis quoque superioribus admirantibus, corpus suum castigauit & afflixit.

Cap. 10.
Gunterus,
ex nobili
monachus,
vitam agit
solitariam
& duram.

Efficacia fer
monū eius.

Lib. 2. Dia-
log.

Cap. 11.

S. Gothard⁹
multum cō-
tulit Alta-
hēsi mona-
sterio.

Tertio enim à cōuersione sua anno in saltu Boëmico vitā egit solitariā, permansitq; illic ad annos septem & triginta, in sanctę religionis studio & in summa volūtarię paupertatis seueritate cum quibusdā alijs socijs suis perseuerans. Victus eorum sanē varius erat, vario studio à rege Hungarię, atq; è Boëmia & Polonia alijsq; diuersis prouincijs vnā cum vestitu conquisitus. Potus quidē, quod omnibus notū est, nō nisi aqua sola fuit, quæ etsi hospitibus apponebatur abundē, at fratribus tamen non nisi ad certā mensurā. Literas ille prorsus ignorauit, psalmis exceptis, & tamen mira erat præditus euangelij, legis & prophetarū intelligētia, nec historiarum rudis fuit: quā ille intelligentiā consecutus fuit tum ex crebra fratrum relatione, tum ex auida verbi Dei auscultatione: adeoq; sapissimē ille mysticos & arcanos sensus interdum iocando, interdum verò adhortando non sine audientium stupore proferebat. Quod nos sanē, qui eum familiaritius nouimus, crebrō audiuius, præcipuē aut in natiuitate beatissimi Ioānis Baptistę, quē sibi specialem patronum elegerat, cuiusq; natalitium diem maximē solennē habebat: quo die nos illi adfuius, cū in capitulari, vt vocāt, collatione fratres suos admoneret, & sancti Ioannis vitā, mores, victum, vestitum & actus cōmemorando, ad tolerandam magno animo penuriā eos incitaret. Vbi reuera, quod possum Deo teste pro certo affirmare, omnes penē, qui illic aderant, & hos eius sermones audiebāt, ad eō compuncti sunt, vt magnos lachrymarū imbres profunderēt. Aderat ibi venerabilis Abbas Althahēsis cum multis sui cōenobij fratribus, nec paucis alijs hospitibus: præter nos, quibus non licebat, monastico canone prohibente, in canonico habitu illuc ingredi, qui tamen fratrum familiaritate, & maximē Abbatum permissu circūquaquē, cōcionatore ignorante, clanculum ad fenestras collocati fuimus. Erat profectō vir ille, vt de sancto Benedicto scribit beatus Gregorius, quem post Dominum IESVM vita & moribus præcipuē imitabatur, & scienter nescius, & sapienter indoctus.

Porro beatus Gothardus, senio iam & labore fessus, curarumq; secularium pertæsus, rege annuente, Hersfeldensis monasterij præfecturā Arnolde præclaro viro, qui eius loci antea præpositus fuerat, cōmendauit, & Degerensis equē venerabili primicerio suo: ac deinde ad Althahensē monasteriū se recepit, permansurus illic, si tamen sic visum esset voluntati diuina, ad supremum usq; vite suę diem in monastica vitæ studio atq; cultu. Hoc enim monasteriū, vt hodieq; perspicilicet, summoperē excolere atq; ornare conatus est, puta codicibus, sacris vestibus, ad diuini sacrificij ministerium pertinentibus, alijsq; varijs & vtilibus ecclesię ornamentis: in primis aut, quod quidem compertissimū est, permultos illic fratres scientia & morum integritate insignes atq; spectatos enutrit, quos postea, rege & episcopis id poscētibus, in diuersa monasteria patres & doctores ablegauit. Sed cū in hac laboriosa, at ipsi tamen grata quiete annis decem eum in modum se cōparasset, toroq; pectore, & nocturnis atq; diurnis suspirijs in eam curam cogi-

cogitationemq; incūberet, vt posset placere Domino in regione viuorū, & videre Deū deorū in Sion, ecce dormiēti visio offertur sanè mirabilis, vt ipse quidē sepe nobis exposuit, post quā nō dubitauit se de hoc mūdo recessurū, quo eūq; Dominus iussurus esset.

Nocte quadā, vt semper annis iam triginta consueuerat, post primā noctis quietem in templū se conferens, in psalmodia ceterisq; id genus diuinis officijs attento animo pernoctabat, etiā post nocturnas absolutas preces. Inde aurora emergēte, in cubiculū se paululū dormitās recepit, ibiq; in scamno iacēs, eiusmodi somnio vīsus est. Oliua speciosē magnitudinis stare videbatur in atrio monasterij, seq; ipse putabat sub ea arbore legendi studio sedere, & quosdā graues honestosq; homines ad ipsum accedere, q se dicerent à rege missos, vt illā effosam oliuam ad eum adferret, in illius ministeriū cessurā: moxq; secures & fodiendi instrumenta allata, & arborē summa festinatione ab illis effodi: sed interim tamen quō foderēt altiūs, eō densiores tenacioresq; occurrere radices. Tandē vt acceleraretur opus, adhibitis securibus, amputari radices, tolliq; ab eis arbore, & ad regē asportari. Mox autē ex relictis densis illis radicibus innumera eaq; speciosa emergere virgulta, totumq; implere atriū, vulgus quoq; diuersi sexūs & ætatis eō aduertare, plātas inde auellere, & per rura atq; cōpita distribuere. His ita visis, expergefactus est, & quamprimū in templū rediens, totumq; cogitatū suum iactans in Dominū, eius benignissimæ clementiæ sese obnixè cōmendauit, certò sibi persuadens se post hoc somniū decessurū. At sapiēs quisq; etiā alia id euidenter significasse perspicuè intelligere potest, si accuratè animaduertat multiplicem doctrinē eius copiā & in monasterio illo relictā, & postea p̄ diuersa caelestis roris dogmata & institutiones longè lateq; diffusam.

Quando verò hucusq; iā, nō meo fretus ingenio aut eruditione, quæ certè nulla est, sed diuinę gratiæ innitēs, de vitā beati viri multa laude digna perscripsi, gratias ago Deo pro beneficio suo, opemq; tuā, venerāde pater, quem ad finē vsq; in omnibus, maxime verò in hac lucubratione mea magistrū, patronū & emendatorem delegi, tuam quoq; apud Deū intercessionē imploro, vt etiam deinceps maiora magisq; memorabilia, illo me adiuuante, sine vilius admixtione mendacij, veraci conuenientiūq; stylo conscribā. Itaq; anno à Christo nato millesimo vicesimosecūdo, regni verò Henrici vicesimoprimum, imperij autē nono, felicis memoriæ Beruuardus, nostrę Hildesemēsis ecclesię venerabilis antistes, ex hac vitā migravit ad illā sempiternā, tota regione illius obitu nō mediocriter cōsternata & afflictā. Erat enim, vt obiter vitā eius perstringam, in cultu diuino egregiè feruens, multa animi in gerendis rebus solertia, perspicacitate, prudentia & industria præditus, contra refractarios & obstinatos acer & seuerus, erga mansuetos & morigeros comis & humanus, in prestādis elemosynis liberalis & largus, misericordia & cōmiseratione affluens, vigilijs, ieiunijs & precibus diligenter intentus. Monasteriū nostrum libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, alijsq; ecclesiasticis ornamentis non paucis auxit & instruxit, clericos complures & ad peragendū Dei cultum & seruitium aptos & idoneos enutriuit, S. Michaēlis templū sua opera cōstructū, & bonis suis tum hereditarijs, tum aliundē cōparatis satis ditatū, Deoq; consecratū monastici instituti fratribus attribuit, turre munitissimas easq; insignes vnā cum adherēte muro ad Orientē & Occidentem vr̄bis nostrę Hildesemēsis ob tuendos ciues extruxit, multas sacras eades cū diuersis cōmodis edificijs non vno Episcopatus sui loco cōdidit, deniq; & diuinis & humanis ea, quæ Episcopū decet, circumspectione & prudētia inuigilauit.

Per id tempus Imperator apud se habebat Gothardum Abbatē more suo, & studio pietatis: cumq; ad eum perlatus esset tristissimus nuncijs de obitu Beruuardi episcopi, multo mōerore affectus est, & fidelis serui Christi suiq; amici mortē lachrymis p̄secutus est, atq; piā eius animā Deo & sanctis angelis eius debita cōmemoratione cōmendauit. Deinde Abbatē Gothardū secretò alloquens, indicauit ei voluntatē suam de illo suscipiēdo Episcopatu. At ille mox in faciē ei restitit, seq; tali functione & honore plānè indignū affirmavit. Imperator verò etiā atq; etiā toto pectore eum adhortatus est, ne recusaret. Sed ille permāsit in sententia, atq; se magna diuitiarū onera ea causa à se reiecisse, vt soli Deo posset vacare liberiūs, & fragilis huius vitæ finē in solita amicaque paupertate securiūs expectare. Tum Imperator videns se nihil per se apud illū posse efficere, per Episcopos obstinatum eius animum frangere & emollire tentauit. Itaq; rogauit eos, vt de suscipiēdo Episcopatu agerent cum illo. Parent Imperatori Episcopi, loquuntur cum Gothardo, hortantur, ne sit difficilis: sed ille manet perpetuò similis sui, fidenter admodū sese opponens, id tamen ad extremum addens, si quidem putent cum Episcopi nomine dignum, se libenter expectaturum, donec Ratisponensis

Cap. 11.

Visio eius.

Visio interpretatio.

Cap. 13.

Imperij annos numerat à coronatione, quæ facta est Romæ.

Historiæ breuis S. Beruuardi Episcopi.

Cap. 14.

S. Gothardus recusat Episcopatum.

aut Patauensis ecclesia esset pastore orbata, quippe quod ijs in locis non sibi, sed suis ouibus duntaxat prodesse possit. Ita tota hebdomada inter eos hæres acriterata est, Gothardo nihil de animi sui obfirmata sententia remittente.

Cap. 15.

Visio eius
alia.

Tandem aut in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quæ tunc in feriã quintã ante Domini aduentû inciderû, iterum in somnis visio ei contigit, quã tû quidẽ soli Imperatori, postea verò etiam nobis gratulabundus pariter & lachrymabundus sepè narrauit. Post solitas noctis vigilias & preces, videre sibi visus fuit in atrio illius ecclesie, in qua triduo post cõsecrãdus erat, mirã hominũ multitudinem inter se tumultuantẽ, & de Episcopo Hildesemenfĩ ferio concertantẽ: tum verò accedere ad ipsum in medijs turbis illis matronã quandã eximiã atq; venerabilẽ, vultu & habitu admirandã, cui adiunctus erat pulcherimus virginũ cõetus, eamq; apprehensa manu ipsius, è frequentia hominũ introducere eum in ecclesiã, porrectaq; manu dextera, nutu eum admonere, vt corã crucifixõ veniam peteret, statimq; ipso se ad preces inclinante, illam cum alijs circumstantibus clara voce psallere, Infunde vnctionẽ tuã clemens nostris sensibus. Ad hæc vocẽ ipse à somno excitatus, & visionis significatione cõpunctus, in sacrã edem intrauit, & corã altari Domini se prosternens, eius bonitati & se & visionẽ illam cõmendauit. Postq; autẽ illuxit, Imperatorẽ clam adijt, mentisq; suę pertinacia remissa, visionis seriem ei exposuit, seq; diuinę voluntati & ordinationi obsecuturũ pmisit. Et ecce eodẽ die Clerus noster Hildesemenfis cũ militari manu aduenit, quibus cum Imperator consiliũ suũ, immò verò prepotẽtis Dei decretũ indicasset, omnes vno animo libenter amplexi sunt, laudantes Deũ, tametsi, quod mirũ videri nõ debet, principio quidã vel ad ignorã vel etiam auditione cõpertam iuuentutis eius seuiorẽ viuendi rationẽ aliquandũ expauescerent, sibiq; quippiã eiusmodi pertimescerẽt. Postera die summa Cleri populiq; volũtate &

Tandẽ con-
fentit in Epi-
scopatum.

Cõsecratur
Episcopus.

Cap. 16.

Nec tamen in ipso tanti honoris, vel, vt ipse sentiebat, oneris exordio, Deo permit- tente, tentatio defuit. Nam ille ipse eius cõsecrator Aribõ eodem die ante Missarum solẽnia secretò illum cum quibusdam Episcopis accessit, eiq; apud Gandersheimenses & in adiacente territorio omni pontificalis ministerij executione sub pœna excõ- municationis interdixit. Quam ille excommunicationem pro sua simplicitate nec approbavit, nec contempsit, sed mox ad Imperatorem se recepit, eius patrocinũ implorans. Is verò confestim Archiepiscopum & episcopos familiariter accessit, & dissimulata animi sui, quam inde conceperat, molestia & ægritudine, omnem hunc conflictum sapienter & pacificè dirimit. Arque ita cõsecratione festiue celebrata, diem illum cum timore Dei exultabundi peregerunt, & pacatis animis à se discesserunt. Non sit autem, obsecro, lectori molestum, si conflictus & concertationis huius prima initia, quorum cognitio posteris sit futura necessaria, paulò alitius repetamus & explicemus.

Cap. 17.

Villas, vide-
tur pro oppi-
dis accipere

Saxo quidã cum coniuge sua Oda, cõsultente & permittente sancto Alfrido, quarto nostrã ecclesie Episcopo, Romã petijt, & à beato Sergio Pontifice reliquias sanctorũ Pontificum Anastasij & Innocentij impetrauit, secumq; attulit: atq; in eorum honorẽ monasteriũ virginũ primò in Brunistehausen, inde quarto post anno in Gãdersheim construxit, easdemq; villas cũ adiacente territorio omniq; hereditate sua in vsus Christo illic militantũ cõtulit, filiamq; suã primã ibi Abbatissam Episcopo ordinante constituit. Ita totum illud territoriũ ab initio semper Hildesemenfũ Episcoporũ fuit annis ducentis & quadraginta, nec vllus Episcopus Moguntinus quicquam ex eo vel sibi vel suę ecclesie vindicauit, donec à Rabano duodecimus Vuillegisus Moguntinã cathedrã obtinuit, vir certè in omni catholica pietate præclarus, sed in hoc vno periculosè temerarius, qui suadete (si liceat impunè vera fateri) Othonis tertij Imperatoris sorore, iuuenili quodã fastu & generis nobilitate elata, & velamen sibi nõ nisi ab Archiepiscopo, qui pallio vteretur, imponi sustinente, eum locũ sibi vsurpare tentauit: quæ tamen eius machinatio, corã rege & principibus, Osdacho, qui ab Alfrido octauus fuit Hildesemenfis antistes, veritatis & iustitiæ vocibus ei se opponere, in nihilum redacta fuit, ita vt agrè consequi potuerit Archiepiscopus, rege & eius matre intercedentibus, atque ab Episcopo Osdacho id ei impetrantibus, vt ibi ferijs S. Lucæ Evangelistæ Missam celebraret, & Imperatoris sorori velum imponeret, cæterarum virginum velandarum autoritate & iure nostrã ecclesie Præsuli relicto.

Cap. 18.
Alij volunt
4. annis eũ
præsuisse.

Sed non diũ post Osdacho defuncto, & Gerardo in eius locũ surrogato, atq; post biennũ è viuis ablato, dominus Beruardus regius capellanus eam sedẽ adeptus est, quẽ idem

Idem Archiepiscopus cōsecrauit, sed nullā prorsus loci eius repetendī mentionē fecit, donec Abbatissa venerabilis nouū monasteriū, quod ipsa post incendiū construxit, voluit consecrari: quod tamen cum per se curare nō posset incōmoda valitudine impedita, eius rei curā filia atq; etiam nepti demandauit. Ea verò mox suo more propriū contemnens Episcopū Archiepiscopū honorificè accersiuit: qui quidē eius persuasione inductus, denuò conatus est locū memoratum inuadere, sed Præfūlis nostri literis commonitus distulit: iterumq; eandē rem attentās, iterū authoritatis pōdere repressus est. Tertio deinde inuitatus, venit quidē ecclesiā dedicaturus, sed à domino nostro missus ad eum quidā Episcopus, benē fidelis nostræ ecclesiæ filius, scripturarū autoritate, ne faceret, eum retardauit. Post multas autem & varias eiusmodi disceptationes tandem ab episcopis prouincialibus ad præsentiam Romani Pontificis & Imperatoris comperendinatur. Sed cum per id tempus Otho III. prius è vita excessisset, & Henricus regnaret post eum, mox S. Laurentij natalem Paderbrunnæ celebrauit, vbi tum Chunegundis regia, corona redimita est. Ea autem, quam antè diximus, Gerberga monasterij Gandersheimensis Abbatissa tunc quoque vita functa est, eiq; Sophia succedens, suo rursus more à Beruuardo copiam impetrauit benedictionem ab Archiepiscopo percipiendi,

Hoc loco nomen & fides Episcopi huius mēdo se habetur in exemplari MS.

Deinde nouus rex primum regni sui annum in natali Domini inchoauit: cumq; coram illo principes commemorassent episcoporum litem, cuius iam sepē meminimus, medullitus indoluit, atq; vt illa sedaretur, visum ei fuit, vt dedicatio Gandersheimensis ecclesiæ toties impedita pridie Epiphaniæ Domini perageretur. Venerunt ergo eodē die præstituto, & dedicationis officium profecti sunt: peractisq; omnibus, rex cum Episcopis & primatibus extra templi fores ad populum processit: vbi tum Vuillegis Archiepiscopus palam edixit culpam suam, iurūq; & repetitioni loci illius renūciavit, atque in renunciationis eius argumentum atque testimonium pedum episcopale Beruuardo, vt postea in Franconofurdensi concilio cernere licuit, coram Clero & populo condonauit. Atque ita hac lite composita, deinceps Præfulem nostrum omni honore & dilectione prosecutus est, & in nostro cœnobio fraternitate honorificè impetrata, summam animi beneuolentiam & amorem erga locum & fratres declarauit. Quinto autem anno postea, cum iam & annorum & bonorū operum plenus esset, ad Christum migravit, succedente ei Erckenbaldo Fuldensi Abbate, quem Beruuardus episcopus noster Calendis Aprilis Moguntiaē consecrauit. Præfuit autem is ecclesiæ Moguntinae annis * octo, ordinatoremq; suū Beruuardum, etiā sanguinis coniunctione ipsi propinquū eo, quo par fuit, studio & deuotione coluit. Mortuo illo, Aribio regis capellanus suffectus est, more regio Imperialis annuli dono designatus Archiepiscopus. Hunc verò Beruuardus Episcopus ad summā Gandersheimensis ecclesiæ aram presbyterū ordinauit, eiq; verbi Dei & * excōmunicationis S. Petri autoritate altaris illius & loci circūiacentisq; territorij usurpatione, inuasionē vel repetitionē corā Imperatore & Episcopis publicè interdixit. At ille eam excōmunicationem non ferens, sed vleisci se volens, nouo antistiti nostro eam, quam diximus, vexationem intulit: quanquam erat sanè idemipse, ne quid veritati derogemus, & genere, & dignitate, mox etiam spectata vitæ grauitate venerabilis, tamen non vacauit culpa temeritas illa, qua nos infestauit. Hæc compendio dicta sint de conflictu hoc, vt certius cognosci possit omnis de Gandersheimensi territorio disceptatio.

Cap. 19. Hic deest verbū, quod mendosè scripserunt.

Synodus Francofordensis.

Alij nouem habent.

Author bannum vocat.

At verò beatus Gothardus pontificalibus infulis decoratus, Nonis Decembris Hildesiam venit, gūctis de eius aduentu ex animo gratulantibus. Cumq; nostri cœnobij disciplinam & religionem hæcenus sartam, probeq; obseruatam, Deo sint gratia, comperisset, statim in Dei erupit laudes, eamq; omni deuotionis studio augere & amplificare, diuiniq; cultus exercitijs condecorare conatus est. Foris quoque in Cleri & populi gubernationem episcopo digna sollicitudine & attentione solerter incubuit, atque pro ijs die ac nocte toto vitæ suæ tempore sine intermissione gemitus & preces Deo obtulit. Porro seipsum in solita vitæ sanctitate, & bonorū operum assiduitate non solum cautè continuit, sed etiam quotidiana ijs adijcere incrementa studuit, in vigilijs, orationibus, continua & propè incredibili ieiuniorum frequentatione, largissimis elemosynis, summaque vitæ grauitate & Dei timore fortiter vsque in finem, Christi eum spiritu corroborante, perseuerans.

Cap. 20. S. Gothardi studia in Episcopatu.

Fuit sanè etiā regibus ipsis & primoribus & formidini & honori, ceteris pro sua cuiq; conditione talem se exhibebat, vt & timeretur ab illis & amaretur. Erat enim sollicitus

Cap. 21. Et rimetur & honoratur ab omnibus.

pro omnibus, & in Christo omnibus omnia factus: sibi vni duntaxat rigidus, asper & parcus fuit. Cœnobiū suum cura pastorali gubernavit sapienter, & quę fratribus essent cōmoda atq; opportuna in victu & vestitu, cæterisq; humanę vitę degendę rebus necessarijs, ea sapē auxit, interim etiā ad sacre religionis studiū & obseruantia eos incitās & perurgens, iuxta Apostoli doctrinā arguendo, obsecrando, multis modis erudiendo ac informando. Iuvenes & pueros illic repertos, qui bonę essent indolis & capācis ingenij, ad diuersas ablegauit scholas, quorum certę postea opera & ministerijs multiplicem suę ecclesię comparauit vtilitatem, in lectione, scriptura, picturas, aliaque honestiori eorum officiorum, quę ad Clericos pertinent, disciplina. Theſaurum ecclesię, quem ibi copiosum inuenit, non minūs decenter, quā vtiliter augmentauit, & quicquid in templorū structuris, non intra primariā duntaxat urbē suam, sed in alijs quoq; suę diocœsis locis dirutū & ruinosum, aut vetustate confectū reperit, summa celeritate instaurauit, atq; in melius restituit. Inter omnia tamē parochianā ecclesiā, quā felicis memorię Ochuuius, decimus noster antistes, in honorē S. Marię, & S. Epiphanijs episcopi Ticinēsis, quę ex ea vrbe ad nos Dei beneficio patronū adduxit, in australi parte nostrę ecclesię extruxit, vetustate iā & iniuria collapsā diruit, & eodē loco honestū monasteriū eiusdē tituli & appellatiōis primo quidē suę ordinatiōis fundauit anno, sed quarto absoluit, Canonicorū illic in Dei timore instituēs ecclesiā, amplioris sanē & honoris & vtilitatis, cui de suis suppeditaui ea, quę ad corporis alimēta & indumenta pertinent, addens etiam alia, quę futuris quoq; temporibus ad talia sufficiērent.

Cap. 22. Primum eius miraculū, quod per eū Christi gratia effecit eodē primo anno, ad lectōris ex tirandā spem & exultationē, hęc meritō referendū puto, quod tamen, teste Deo, non mentior, ab ipso quoque vsq; in vitę finē prorsus celatū, sed à Clero & populo, qui interfuerat, diuulgatū. Arbo Archiepiscopus illo anno Imperatorem ad Pentecosten Moguntia inuitauit, vbi etiā conciliū generale cōgēgit, in quo multa collapsā corrent, præcipuē verō Othonē comitē ab Hanistein & Limingardā præter fas sibi coherentes separare cōstituerat, quod tamē perficere nō potuit, quando quidē Comes partim Imperatoris metu, partim Episcopi cōmonitione vt cunq; se ad meliorē recepit frugem, fœmina autē bannos vel proſcriptiones negligēs, ius ibi funditis perdidit, vt hodie que percipi potest. Ad hoc conciliū etiā noster Pręsul & Episcopi & Imperatoris iussū euocatus, nō contēnenda Cleri & militū frequentia, quanuis inuitus & nolens stipatus, eō properabat, & in quodā, qui vicinus est illi castello, vbi Dei gratia & electus & cōsecratus fuit, iter faciebat: vbi tū mulier quædā ab immundo vexata dæmone, à parentibus & propinquis per ecclesiās ad Sanctōrum implorāda patrocinia circūducebatur. Qui cum audirēt nouū illuc aduenire Episcopū, obuiā ei cum dæmoniaca fœmina fidēter processerūt, sanctę eius existimationis fama illecti. Impurus autē spiritus illorū acceleratione pauefactus, per os fœminę anxijs cœpit percūctari vocibus, quonā perduceretur. Dicentibus illis se in occursum Gothardi Episcopi properare, horrifico mugitu & vlulatu miserē se opposuit, & ipsis etiam, à quibus trahebat, mirātibus & formidantibus, reluctatus est, eiulās & vociferans, Gothardū se nec audire nec videre posse. Sub hac colluctatione cum misera illa à fidelibus, fide & spe, vt satis patuit, feruentibus traheretur, & spiritus nequā omni cōtentione obniteretur, tandē proſigato illo, mulier liberata est, & ad virū Dei, sub quadam arbore refrigerij causā residentē sana corde & corpore adducta est. Is verō cognitis ijs, quę facta fuerant, & timore & gaudio compunctus, lacrymabundus gratias egit Deo, in faciem se prosternens: ac deinde fœminę manus imponens, ei benē precatus est, eamque in fide confirmatam, rectē valentem atq; etiam gaudentem cum exultantibus amicis à se dimisit, cœptoque perrexit itinere. Quotquot autem comitabantur eum, visō hoc miraculo, plūs eū & reuereri & amare cœperunt, vtpotē cuius tam præclara apud Deum merita cognoscerent. At ille grauitur eis interdixit, ne cuiquam id indicarent: sed neque agrā mulier, quę miraculum in se experta fuit, neque turba, quę ei interfuerat, id reticendum putauit.

Cap. 23. Ad eam partem vrbis Hildesianę, quę Orientem spectat, palus erat horrifica, & circum eam cōmorantibus ob multituaria terriculamenta prorsus inuisa. Putabant enim se illic tam meridiano quā nocturno tempore horrenda quædam ludibria & præstigias vel videre vel audire. Ebulliebat autem in medio paludis fons salſuginis, atque inde Fulza dicebatur. Quam vt sanctus Episcopus vidit, & etiam præstigias, quibus bruta plebs terrebaratur, didicit, in eam paludem quinto aduentūs sui anno cum cruce & reliquijs Sanctōrum ingressus est, sibi que illic habitationem condidit, atque vbi maximum

Vt suam re-
xerit colle-
gium.

2. Tim. 4.

Templa in-
staurat.

Cap. 22.

Synodus
Moguntina

Dæmon in
dæmoniaca
nō sustinet
adduci se ad
præsentiam
S. Gothardi

Cap. 23.

Vide quid
antiquitas
derulerit
cruci & sa-
cris reli-
quijs.

num videbatur esse discrimen, in honorem S. Bartholomaei apostoli oratorium con-
struxit, eoq; sequenti anno consummato atq; dedicato, omnia demonum phantasma-
ta penitus profligata sunt, & locus ille omnibus iuxta illud degētib; aut eò aduentan-
tibus gratus & sine vlla infestatione cōmodus atq; habitabilis effectus est. Cōdidit autē
ibi etiā vir Deī domū hospitalē, in quā pauperes recipentur: quā rebus omnibus,
humanā hōpiē atq; indigentia accōmodis abundantē, cuidā fido presbytero suo Ber-
nuardo, quē nos hīc ob fidei eius meritū honoris causā nominamus, cōmendauit, per
Christi nomē crebrō eū terribiliter obtestās, vt nō solū illic cōmorātibus, sed & cun-
ctis fortē aduentātibus victū & vestes necessarias ea ratione subministraret, qua vellet
pro hac sua dispensatione apud aequissimū Christi tribunal respōdere. Quoddā tamen
taliū peregrinorū genus, qui simulato monastico, vel canonico, vel etiā Grēco habitu,
per regiones & regna vagabūdi discurrūt, quos cū Platone irridiculē peripatericos ap-
pellabat, durius accipere solebat, prorsusq; detestabatur: at quando tamē Christi pro-
fitebantur nomē, propter Christū biduō vel ad summū triduō benignē fouebat, ac de-
inde datis calceis vel vestibus, hortabatur eos discedere, ne soliti cursūs & vagationis
sua obliuiscerētur. Quōd si qui ex ijs diutius apud eū hāerere vellēt, illud ex D. Gregorij
Dialogo obiecit ironicē, q̄ incautū viatorē ad sanctū patrē Benedicū properantem, &
more suō ieiunare volentē, donec ad eū puenisset, malignus dāmon per quendā con-
uiatorē semel atq; iterū frustra eū ad edendū hortantē, tandē fontis & prati amcēnitate
decepit. Interdū autē ad suis familiaribus admonitus, quod quidē ei nō displicebat, in-
ter tales nō rarō etiā veros Dei amicos inueniri, mox illud opposuit, mēdaces id effice-
re, vt etiā vera dicentibus vix credatur. Si quos tamen ex ijs in Dei cultu vel timore syn-
ceros & stabiles cōperisset, eos priuatim potius, q̄ publicē, quod & ipsi malebant, in ijs,
quā ad Dominū pertinēt, fouebat & adamabat. Erga delinquētes quoq; & in peccata
prolapsos mirē se humanū, misericordem, mitem & placibilē prābebat, ita vt si quis-
quam eiusmodi cōfessionis & pōnitentiē causā ad ipsum accederet, prōpta clementia
statim ei ignosceret, & ne inopia causā deinceps in peccata relaberetur, vigilanti cura
ei abundē res necessarias largiretur, imitans in hoc beatū Nicolāū patronū suū, qui
clām aurum suppeditas suas filias ob paupertatē prostituere volenti, & virgini-
um pudori, & patris egestati, & totius familiae existimationi consuluit: qui etiam pau-
perum, quoquo modo ad ipsum pertinentiū, pia benignitate inopiā subleuare consue-
uit. Huius ergo exēplo Præsul noster in eam incūbebat curā, vt miseris & egenos vbiq;
& semper recrearet: atq; cum eiusmodi libenter miscebat colloquia, iucundisq; & fe-
stius inter edendum sermonibus eos admodū comiter & familiariter oblectabat.

Et anno, qui fuit à Christo nato millesimus & vicessimus quartus, piæ memoriæ
Henricus Imperator, anno quarto & vicésimo regni sui ad Christum migravit, cuius
obitus Christiani orbis lætitiā, quæ sub illo floruit, perturbauit. Successit ei vir nobi-
lis & strenuus Cunradus, qui primo anno Natalem Saluatoris Minda celebravit: inde
post Epiphaniā Hildesiam venit, vbi Aribō Moguntinus Archiepiscopus, qui viuente
Imperatore Henrico, iam biennio obmutuerat, rursus oblata occasione beatū Got-
hardum de Gandersheimensi controuersia infestare cōepit, sed eius machinamenta
nouus rex primatū consilio diremit. Deinde idem rex compendio peragrata Saxonia,
tempore Quadragesimæ per Turingiā & Franciā siue Franconiam in Baioariā profe-
ctus, Ratisponæ Pascha honorificē celebrauit: atque ea ætate Baioariā, Sueuiā & Ca-
rinthiam adiacentiumq; prouinciarū fines perambulans, natalē Domini Leodij cele-
brem egit. In Purificatione beatę Mariæ mansit Augustæ, vnde iter in Italiam intendit,
& sequens Pascha Vercellis feliciter peregit, vicinas inde regiones in nouo regio orna-
tu perlustrans. Tertio quoq; anno Præsul noster montē speciosum, qui est ad Occiden-
tem vrbi nostræ, cōepit incolere, quē quinto post anno nomini S. Mauritij dedicauit.
Pulchrum etiā templū in Holthufen in honorē S. Benedicti Abbatis, monasticā con-
uersationi congruū consecrauit, & circunqua; per diocēsim suā nō paucas basilicas
vel ipse accuratē cōdidit, vel ab alijs fidelibus cōstructas grato animo Deo cōsecrauit.

Per id tempus Aribō Archiepiscopus ferijs S. Matthēi Salingenstadij Concilium
duodecim Episcoporum habuit, & ibi Præsulem nostrum de territorio Gandershei-
mensi publicē conuenit: sed eam synodum vnanimis fratrum consensus in alium an-
num prorogauit. Rex autem, cū Domini natalem egisset, ad limina Apostolorum
tetendit, atque ita prospero itinere pridē Cœnæ Dominicæ Romam latus peruenit,
& ipso sanctæ Resurrectionis die coronam Imperij à Ioanne Pontifice cum multa glo-
ria

Dialog. lib.
2. cap. 13.

Erga pecca-
tores pōni-
tentes vt ie-
gesserit.

Cap. 24.

S. Henrico
succedit
Cunradus.

S. Gothar-
dus condit
templa.

Cap. 25.

Cunradus
Romæ à
Pontifice
coronatur.
ria

ria accepit. Proxima Dominica inde digressus, & potenter per regionem illam iter faciens, in pace redijt in Germaniam, sanctique Ioannis Baptistae natiuitatem celebrauit * Herbipoli nouus Imperator : vbi etiam defuncto in senectute bona Henrico duce Baioaria, filio suo Henrico principum voluntate Ducatum illum tradidit.

Et sic sequebatur in exemplari MS. de concilio ab Aribone Archiepiscopo Francofurti habito cum episcopis 23, sed tum Episcoporum, tum Episcopatum plerumque nomina tam erant deprauate scripta, vt satis visum sit ea omittere, quam illis deprauate describendis tempus perdere, maxime quod nihil actum fuerit in Concilio illo, nisi quod S. Gothardus obtinuit contra Aribonem de territorio Gandersheimen. Inde haec sequuntur :

Cap. 26.
Henricus
filius Cun-
radix co-
ronatur.

Porro Imperator sequentem Domini Natalem Leodij celebravit, Pascha verò Aquisgrani, vbi etiam filius eius Henricus regium nomen accepit à Pillegrino Archiepiscopo Colonienfi, Cleri ac plebis electione. Aliam eodem anno coëgit Synodum Aribo, ad quam iterum Praesulem nostrum Gothardum literis & nuncijs euocauit : sed ille dissimulans, venerabilem virum Thadilonem nostri cenobij Decanum cum fratribus obuiam ei misit, qui eum honorificè eius nomine salutans, de superioris Synodi sententia admonuit, effecitque Episcoporum opera & auxilio, vt tum vltiori tractatu & disceptatione superfederetur.

Cap. 27.

Sequenti anno aliam Aribo Archiepiscopus synodum habuit, & praesentè Imperatore veteres querelas aduersus beatum Gothardum mouere coepit : sed post multiplices disceptationes vix tandem ab Episcopis admonitus desistit. Hoc anno desijt esse in humanis Bruno Augustanus episcopus, & ei substitutus est Ebbo. Obijt etiam Vuernherus Argentinensis antistes, & subrogatur Vuilhelmus. Proximo anno Imperator Mersburgi egit Pentecosten, atque illic pax inter Aribonem & Gothardum patrem nostrum conciliata est, & sopita tandem longa illa Gandersheimensis altercatio. Ipse enim Archiepiscopus Aribo patrem Gothardum secretò coram Episcopis conuenit, seque hac in re errasse confessus est, sancteque iurauit se modis omnibus satisfacturum, & deinceps perpetuò ea dere taciturnum, petijtque suppliciter veniam eorum, quae haecenus perperam egisset. Quod quidem nos hoc loco pro vero annotatum volumus, quòd ipse Gothardus saepe publicè ita gestum esse testatus est. Eodem anno decessit è vita Vnuuanus Archiepiscopus Hamburgerfis, cui Libentius successit : Natalem autem Christi Imperator Paderbornae celebravit, vbi Aribo Archiepiscopus in sancto die inter Missarum solennia publica habita concione, copiam sibi fieri petijt ab Imperatore & Episcopis Romam proficiscendi, orauitque Clerum & populum, vt à Domino peccatorum remissionem ipsi impetrarent. Atque deinde post Purificationem iter ingrediens, Romam peruenit : inde verò digrediens, octauo Idus

Vnuuanus
Archiepi-
scopus Ham-
burgerfis.

Aribo Ar-
chiepiscop'
moritur.

Aprilis vitam cum morte commutauit, ordinationis suae anno vndecimo, magno suò apud catholicos omnes desiderio relicto. Erat enim in omni ecclesiastica religione spectatus & laudabilis. In eius locum successit vir simplex & rectus, Bardo Abbas Hirsfeldensis, qui Deo eum perspiciè pronehente, breui ad summam perfectionis culmen peruenit. Cuius quidem vitam & actus hinc conscribere nolumus, quando pro sanctitatis suae meritis apud Moguntinos inter apostolicos sacerdotes eximiè celebratur. Vnum tamen illud elogium, quod ei apud nostrates & finitimos honoris causa à sanum sapientibus clericis tributum est, reticere nolim, puta quòd communicato ei cum beato Ioanne Constantinopolitano Episcopo cognomine, propter singularem pro concione dicendi suauitatem Bardo Chrysofomus appellatus est.

Bardo Chry-
sofomus.
Cap. 28.

Cum aliquando pro Episcoporum consuetudine Praesul noster Gothardus diocesim suam visitaret, ad chortem suam Engelhusiam venit : ibique largis eleemosynis, quibus ante omnes valdè deditus erat, pauperes reficiens, à quadam eiusdem familiae inope vidua filium sibi offerri vidit. Erat ille certè puellus miserimus, miserandum in modum corpore afflictus. Partim enim paralyti, partim lepra vexabatur, distortisque membrorum neruis, toto corpore dissolutus cernebatur. Manus, brachia, pedes, genua, putrido humore & diffluente sanie manabant, ita vt nullo pacto posset gressus promouere, aut saltem reptando aliquovsq; progredi. Hunc ille vir beatus puerum & vultu iucundo & animo hilari, tanquam quoddam Dei munus libens accepit, suisque cubicularijs accuratè eum commendans, secum duci mandauit. Potest, inquit, omnipotens Deus, qui ab initio non est dedignatus miseris, calamitosi & peccatoribus diuersa misericordiae & benignitatis suae remedia adhibere, nos etiam de hoc pauperculo pro sua clementia consolari & exhila-

exhilarare. Ductus est ergo puer ad primariam ecclesiam nostram, & non sine multo labore puerorum, qui eum seruabant, per aliquot hebdomadas sustentatus. Tandem post quatuor aut quinque menses, cepit paulatim beati viri meritis & precibus plane conualescere, & sedato partim sanici atque humoris profluuiio, nunc assurgendo, nunc proreperando quasi ad gradiendum membrorum nervos exercere. Quod ubi pius antistes aduertit, sæpè cum lachrymis gratias egit Deo, nec attentius pro illo, ut postea res ipsa docuit, Dominum precari cessauit. Nam intra anni spatium, ut norunt omnes, qui apud nos sunt, puer depulso morbo multiplici, laxatisque neruis antea contractis, adeo in dies reuulsit, ut quodlibet ministerium & officium robusto corpore exequi possit. Dicitur autem Vuerinus, & iam viginti amplius annis in Episcopi sacello incolu-
Puer varijs affectu morbis reuale- scit meritis & precibus S. Gothardi.

tuber culi quidam, quos ipse cernere volentibus ostendit.
 Alijs quoque permultis, varijs modis, ut habet humana fragilitas, laborantibus, vel quod grauissimum est, peccatorum pondere pressis, vel diuersis morborum generibus vexatis, si ad ipsum confugerent, intercessionis suæ opem impertijt, eosque indefessa sanctorum precum instantia & a presentibus eripuit periculis & calamitatibus, & à futuris Deo opitulante seruauit. De quibus multa multis benè comperta verissimè commemorare possem, nisi quod illo cogente tunc ab illis celata & dissimulata, silentio præterire libet, ne aut lectori fastidium afferam, aut is suâ incredulitate peccatum sibi augeat. Vnum tamen interim tacere nolim, quod vir sanctus propemodum ioco Goslarix effecit, cum in chorte regia postremo ætatis suæ tempore, iubente & petente Gissa Imperatrice, ecclesiam construxit. Erat enim illic matrona quadam laica, sed pia & Deo deuota, cuius filium ipse Episcopus de sacro fonte susceperat. Ea quandoque grauissimis oculorum doloribus cruciata, ita ut per dies aliquot nec cibum, nec potum, nec somnum capere posset, tandem filiolum suum ad Episcopum cum quibusdam manusculis misit, eumque certiozem faciens de immodicis doloribus suis, aliquid sibi petijt ab ipso remedij adhiberi. Audiens hoc vir Dei, non sine quadam iucunditate subrisit, & flores quosdam rubicundos de quadam arbore, ei fortè eodem momento à paupere homine oblata, decerpens, eos signo Crucis muniuit, dansque eos puerulo. Affer, inquit, hos flosculos dilectæ mihi matri tuæ, ut eos seruet pro meâ memoria, & à Deo petat sanitatem. Illa verò simulatque flores agris admouit oculis, uti sæpè etiam iurando coram nobis affirmauit, dolores omnes incredibili celeritate à toto capite euanescere sensit, statimque & foribus & fenestris patefactis, quæ hætenus morbi illius causa clausa permanserant, perspicuè vidit oculis suis, nec vllam amplius sensit in ijs molestiam. Postridiè autem ad Episcopum veniens, gaudens pariter & lachrymans gratias egit Deo. Episcopus verò comiter eam accepit, consolatusque illam hortabatur firmiter sperare in Domino, & nunquam non benè agere. Iussit etiam presbytero, ut sacro oleo, quod infirmorum dicitur, eius vngeret oculos: quæ quidem unctio & sancti viri preces ab illo dolore vsque ad vitæ finem eam immunem conseruauerunt.
Sanatur ma- trona, dum admo- uerit oculis flores, à S. Gothar- do benedi- ctos.

Libet iam, quod ante penultimum vitæ eius annum accidit, hæc commemorare, ut cautionem afferat pijs & fidelibus, formidinem dissolutis ac negligentibus. Erat in sodalitate nostra presbyter quidam, ex familia ecclesie ortus. parum quidem aut nihil, ut dicamus id quod res est, literatus, sed seculari calliditate & sagacitate plus satis instructus. Creuit ille, cunctis mirantibus, ex infima paupertate ad summas opes. Et primo quidem ab Episcopo Beruuardo fuit promotus ad honores, sed ab Imperatore Henrico propter quadam, quæ præstat silentio premere, deiectus: rursus autem à beato Gothardo, quod rebus ecclesie magno vsui esse posse videretur, pia quadam commiseratione sublimatus, licet interim variè inter aduersa & prospera sæpè iactaretur. Ad extremum autem adeo se in tanti pontificis amicitiam insinuauit, adeoque eius sibi conciliauit fauorem & beneuolentiam calliditate & arte sua, ut à non paucis, qui antè fideliter ei ministrauerat, animum Episcopi abalienaret, quod quidem eis fuit molestissimum, rebusque & dignitate priuaret. Quod ne cui mirum videatur, meminerit illius, quod à beatissimo Pontifice Gregorio præclare dictum est, sæpius id fieri, ut pluribus occupato, maxime rebus diuinis animo, facile adultores subrepât. Tandem verò ille omnibus factus est odiosus & detestabilis, cui palàm omnes maledicerent: atque etiam Episcopo à recta sapientibus eius insolentia interdum obijciebatur: qui sanè postea recepit in gratiam, qui insontes eam amisisse videbantur. Porro post annos aliquos
Cap. 39.
Adulatores non raro etiam sanctis viris impugnant.

aliquot pius præsul de his certius instructus, flecti cœpit misericordia erga illos, qui iniuste afflicti fuerant, & ad diem quendam de nostra congregatione apud se in Holthufen, ubi tum fortè manebat, adesse iussit Præpositum & Decanum cum aliquot fratribus, cæterisque primoribus suis. Aderat illic & cum alijs assidebat vir venerabilis Rathmusus, Althahensis monasterij Abbas, eius ex sorore nepos. Cum iam eò ventum esset, præsentem illo presbytero, omnibus, qui se ab eo iniuria affectos querebantur, dicens, fecit potestatem. Tum verò & Abbas ipse cum suis, qui ut hospites aderant, & nostri multa de illo conquesti sunt, omnibus tanquam vno ore palam ea affirmantibus. Dicebant omnes, tum Episcopi dignitati & honori, tum ecclesiæ illum offendiculo & detrimento esse: deinde speciatim singuli sibi ab illo irrogatas iniurias & damna commemorabant. At ille hæc audiens, ut erat versutissimus, tanquam insultans subrisit, sciscitabaturque admirabundus, quidnam sibi ea vellent, quæ ipsi obijcerentur: mox commentis quibusdam adhibitis mundanæ astutiæ & prudentiæ, qua erat instructissimus, quæ vera apud Deum stultitia est, ut in ipso quoque cernere licuit, obiecta omnia multa orationis copia diluit, accusatoresque suos admirandum in modum propè mutos & elingues reddidit. Sed pius antistes tandem diuino instinctu permotus & compunctus, atque etiam incredibili stupore affectus, curam & perspicuè vera esse animaduertit, quæ contra illum proponebantur, & nihilo minus tanta eum Confidentia & temeritate ea refutare videret, confestim omnibus indicto silentio, non sine omnium admiratione placido & sedato sermone sic hominem appellauit: Hildeuine (sic enim vocabatur) tu iam tibi omnes hos vicisse videris, omnes versuta oratione tua, cum tamen Deum non lateat veritas, adeò circumscriptisti, ut falsò tibi omnia obiecisse videantur. At nunc ad me conuertere, & per Christum adiuratus mihi soli vera fatere. Mox semel atque iterum, itemque tertio ex illo sic percunctatus est: Hildeuine amas me? Ille bis incunctanter & confidenter respondit, Reuerà diligo te: at tertio tamen obstupefactus, sed pro dolor non satis animo compunctus, iracundus pariter & lachrymabundus ait: Deus, quem nihil latet, scit quòd diligam te. Tum Præsul: Si quidem, inquit, vera dicis, mihi satis factum est: sin autem me decipis, te ipsum miserè obstrinxisti. Si ergo me, ut ais, diligis, pasce oves meas, hoc est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos: dilige conseruos & domesticos tuos. Atque etiam per Dominum te admoneo, ut si verum iurasti, in veritate permanearis: sin minus, dignam agas pœnitentiam. & hac conditione iam domum redi, & vt ere dignitate rebusque tuis, itemque gratia mea, quantum permittet Deus. His dictis, conuentum illum cunctis & mirantibus & pauentibus dimisit, admonens illos, ut prius humanitatis & charitatis sibi paterentur officia exhiberi, ac deinde ad sua se reciperent. Itum est igitur ad prandium, & inter illos Hildeuinus iucundus & alacer, & tanquam parta victoria exultabundus assedit: facto prandio, incolumis abscessit. Vesperis cœnans domi cum suis, inter epulas multa perfusus hilaritate, in eos, à quibus se accusatum dolebat, conuicia & minas iactitabat. Post cœnam dormitum abijt, sospes dormiuit, sospes surrexit: manè iturus ad suum obeundum munus & ministerium, induit alacriter caleos: sed ecce dum vult etiam tunicam induere, repente humi collabitur, & subito infelicem illam exhalat animam. Reliquit sanè amplissimas opes, vestes innumeras magni precij, multamque pecuniam, quæ omnia beatus præsul, obitu eius vltra quam credi possit consternatus & afflictus, pro animæ illius salute & leuamento pauperibus distribuenda curauit, totoque animo condonauit ei, tametsi serò fortassis, quicquid in ipsum peccasset, nec destitit pro animæ eius liberatione crebris ieiunijs & orationibus incumbere. Sed quando nos forsitan plus, quam res posceret, eum hoc loco accusauimus, culpasque eius, nostris fortasse minores, prolixè commemorauimus, te bone lector obsecramus, ut cum hæc legis, apud Dominum veniam illi tuis precibus impetres. Ira fortè fiet, ut hæc nostra reprehensio, apud clementissimum iudicem misericordia locum aliquem ei conciliet, quod nos summopere optamus.

Cap. 31.

Fuit verò etiam in collegio nostro vir quidam integerrimis moribus, omnis canonicæ disciplinæ & institutionis obseruantissimus, qui propter singularem fidem & industriam suam à Beruuardo Episcopo Hildesemensi institutus fuerat Vicedominus, sed à Gothardo pro ecclesiæ vtilitate factus est Scholaster vel Scholasticus, atque etià ob animi pietatem, religionem & castimoniam in tantam ascitus familiaritatem, ut esset ipsi à secretis. Tota enim ecclesia, quæ illum nouerat, teste iam grandæuus erat & miles emeritus, humilitate & charitate insignis, in regendis & adhortandis fratribus

non

Mira vafri-
cies impro-
bi presby-
teri.

S. Gothar-
dus tandem
aduertit ver-
fucias eius.

Horredum
Dei iudici-
um in ho-
minè frau-
dulentum
& menda-
cem.

non sine benevolentia & amore seuerus, denique in omnium virtutum studio & exercitatione coram Deo sollicitus. In suis exhortationibus frequens hoc illi in ore fuit: Diligant homines, oderint vitia. Huic ante aliquot annos beatus Episcopus sæpè quidem iocando, vt nobis videbatur, prædixit eum aut cum ipso, aut paulò ante ipsum esse vita esse abiturum. Cumque iam postremum decumberet, & esset in extremis, per Abbatem nepotem suum (de quo antè diximus, quem visitandi causa suo loco ad eum misit) ei sermone mandauit, vt sacram olei vnctione cum vera poenitentia & peccatorum confessione sibi peteret adhiberi, ac deinde corporis & sanguinis Christi sacramento munitus, intrepidus prior hinc emigraret: promisitque, ei se pro animæ illius salute Deum continenter deprecaturum, & proximo anno se illum in Christi pace secuturum. Abbas igitur charissimum illum, semperque, nobis iure memorandū magistrum nostrum cum alijs fratribus inuisit, sacro perunxit oleo, & autoritate Episcopi ab omnibus peccatis absoluit. Atque ita biduo post feliciter ille migravit ad Christum, sed nobis ingens sui desiderium reliquit, tanti viri orbatis consilio atque magisterio. Nam & Clero & populo teste, nunquam eius ordinis virum in omni ecclesiastica probitate & integritate magis illo spectatum vel vidimus, vel audiuimus: estque iure perpetua illius nobis memoria retinenda, nec dubitandum quin apud Dominum semper ille nostrum memor sit. Vera autem fuit prophetia antistitis nostri, qui anno exacto & mensibus tribus illum secutus est.

Vt verò ad finem vite huius propius accessit beatus antistes, ita semper bonorum operum maiori studio de virtute in virtute progredi conitebatur, vt posset videre Deum deorum in Sion. Cessante autem iam multiplici actionis officio, spiritualibus vacabat exercitijs, tria de communibus specialiter sibi retinens, puta psalterium, elemosynam & in primis familiarem & amicam sibi abstinentiam, idque, adeo, vt licet raro celebrioribus diebus, fratum copellente voluntate, aliquid lautioris cibi & fortioris potus sumeret, stomachus abstinentiæ assuetus plus inde molestiæ quam comodi acciperet. Porro supremum Christi natalitium diem anno ab orbe redempto millesimo & tricesimo sexto, Imperatore Goslariæ manente, ipse Holthusij celebravit, reddens iuxta Euangelium quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Seipsum enim eo, quo iam diximus, modo Christo offerebat spiritale sacrificium, & interim nihilo minus subditis suis Clero & populo in diuinis & humanis debita præstabat officia, quantum quidem potuit pro virum facultate. Ipsos autem sacratissimos Quadragesimæ dies, quos ille festiue & hilariter sæpè numero saluberrimos appellare solebat, ingenti desiderio expectabat, eosque corpore quasi extra corpus mirabiliter transigens, quippe vix neruis coherentibus, ad sacrosanctum Pascha peruenit: sed ita sanè, vt Dominicam Palmarum, Coenam Domini, & resurrectionis festum, supra vires collecto robore, prout Episcopalis poscebat functio perageret. Inde pro religionis consuetudine fideles Paschali tempore per vicinas stationes visitauit, & salutares eis admonitiones proposuit. Interim etiã publicè affirmabat & denunciabat, se hanc postremam cum eis in corpore agere iucunditatem, sed in Christi ascensione iturum se, quò Dominus iusturus esset. Quod quidem nos audientes, propemodum risu excepimus, perinde ac si ille ocyus in patriam Bauariam se rediturum minaretur. Post Dominicam autem, quæ in Albis dicitur, à nobis discedens, cum Abbate nepote suo ad quenquam contendit locum, vbi nouam condere coepèrat ecclesiam, extremam ei manum imposturus: sed cum non posset amplius reluctari morbo, corpore deficiente decubuit. Cuius rei tristissimus nuncius postquam increbuit, Abbas supra dictus, vir certè toto pectore diuinæ seruituti addictus & mancipatus, atque vnà cum illo Præpositus noster & Decanus cum senioribus ad illum se contulerunt: sed eum tamen, dissimulato languore, more solito in laborem ecclesiasticum incumbentem repererunt, astantium manibus sustentatum. Venientes autem illos ipse qua consueuerat hilaritate & humanitate accepit, & tanquam oblitus molestiæ, qua afflictabatur, admirandus perquirebat qua causa ad ipsum venissent. Deinde iubet se reduci in cubiculum, atque illic adunato Clero, primo singulos singulatim hortabatur, vt diligenter exequerentur munia sua & quæ ex obedientia faciendæ essent: inde omnes generatim de conseruanda fide & religione saluberrimè admonèbat, pro sua autoritate tum obsecrans, tum increpans. Postea illorum se petijt communiri precibus aduersus insidias callidi tentatoris, eisque obitus sui diem & tempus, exequiarum quoque & sepulturae modum, ita vt postea euenit, quasi ludens disertis verbis prædixit. Itaque, inquit, & ad futuram Ascensionis Dominicæ iucunditatem & celebritatem pro sua quisque functione & obedientiæ ratione, & prout Dominus specialem cuique aspirabit gratiam, vos

K præpa-

S. Gothardus prædicit cuidam obitum suum.

Iremque suum.

Cap. 32.

Hic locus vitiose scriptus, paucis verbis ex coniectura additis, vt cunque restitutus est.

38. March. 27.

Palam prædicit obitum suum.

Decumbit ex morbo.

Ahortatio eius ad Clerum.

Prophecia
cius.

præparare, aduentumque meum hilares & tanquam reuerà & hic & in futuro mecum gratulari expectate. In ipsa enim Vigilia Ascensionis in montem veniam ad S. Mauritium patronum meum, atque illic tum noctem, tum diem sanctum agam, sed tamen mittam Abbatem, qui mea vice Missarum solennia celebret. Sursum autem erectis oculis, suspirans, pariterque arridens, Nocte, ait, illa, ut Christo Domino visum fuerit, peracta, feria sexta diluculo veniam ad S. Michaëlem, cum Abbate & fratribus ornaturus. Inde sabbato precaturus accedam ad S. Andream: post ad vos me conferam, vobiscum semper permanurus. Porro Dominicam diem conuocatis fratribus & amicis solenniter celebrabimus, atque ita totius festi nostri iucunditatem absoluemus. Hæc dicens, benè precatus est nobis, dimisitque nos & admiratione & stupore correptos.

Cap. 33.

Habebat verò beatus pater in priuato suo monasterio iuuenem quendam, viduæ cuiusdam filium, pingendi peritum, cui vilia sua vestimenta & calceos dabat. Bruno is dicebatur. Huic ab initio anni illius sæpissimè præcepit, ut se pararet ad proficiscendum secum in patriam Bauariam. Ut enim iam supra diximus, longè antè obitum suum crebrò dicere solebat, & quidem seriò, se patriam reuisurum: cumque nulli vtriusque statùs se vitrò offerrent ad iter illud cum ipso suscipiendum, gratias agebat illorum erga se studio & voluntati, solum Brunonem itineris comitè deligens. Quo autem die primarij quidam ex Clero, ut commemoratum est, ad illum venerunt, iam antè more suo tàm ipse vestes mutarat suas, præcepitque huic Brunoni, ut vestes, quas ipse exuisset, indueret, & ad se ocyùs veniret. At ille dicta beati viri perinde ut quædam deliramenta, vel quibus planè ipse derideretur, negligenda putauit. Tum verò Episcopus ceu indignabundus ait cubicularijs, ut irent, induerentque eum vestimentis, que ipse deposuisset, & ad se illum adducerent. Illi ergo confestim trahunt eum retrò cubiculi cortinam, indutumque Episcopi vestibus, ludibundi ducunt ad eum. Præsul autem eum intuens, Pro certo noueris, inquit, te in hac veste nouos percepturum rumores. Ijs dictis, exiit puer, & ecce eodem momento corripitur frigore intolerabili, atque eadem hora fractus vi morbi decumbit. Episcopus, cum discessissent fratres, perquisiuit vbi esset puer: respòsumque est illum ægrotare. Mox ille accessit procuratore, præcipit ei ut puerum cautè & sine molestia ad matrem curet perferendum, ut in ipsius occursum paratus, possit cum ipso proficisci. Ducitur puer ad matrem, & in dies deficientibus viribus, tendit ad extrema.

Prædicat
Brunoni
pio puero
mox euen-
tura.

Cap. 34.

At beatus Præsul noster febre ingrauescente, Holthusium aduehitur, vbi pro consuetudine ecclesiastica ad visendum eum multis confluentibus, magna satis, quibus exciperentur, ædium copia suppetebat. Eò tum inter multam Cleri populique frequentiam quodam die etiam aduenit domina Sophia de Gandersheim, & tandem, ut cum bona pace loquar, posita superiori pertinacia, plena fide & deuotione in beati antistitis amicitiam & familiaritatem se insinuauit: oblataque, opportunitate, exclusis turbis, præsentibus ijs, qui de Clero erant, commemorare cepit friuolam illam pertinaciam, que de ipsius ecclesie clericis aduersus beatum virum increuisset, promissitque se ita ut par esset, satisfacturam. At vir Dei partim morbo illum premente, partim, ut nobis quidem videbatur, quadam indignatione commouente, respondit, ut id negocij in aliud tempus differret. Illa verò commotionem eius dissimulans, obitumque iam impendèrem formidans, etiam atque etiam promittere satisfactionem pergit, oratque lachrymabunda, ut eam ipse admittat. Tum vir beatus, Oro te, inquit, domina per Christum, interim hæc missa facito, & donec in festo sanctæ Mariæ conueniamus suspendito. At illa cernens propinquare eum ad exitum, & tamen verba eius non mediocriter admirans, Vtinam, inquit, dilecte pater eò usque nobis liceat lucis huius usura frui, donec ille festus adsit dies. Mox Episcopus fortiter collectis viribus, & apertis oculis diu omnes circumspectans: In potestate, ait, præpotentis Dei, in qua & vita & finis noster consistit: In veritate, quæ Deus est, dico tibi, nos in ferijs sanctæ Mariæ, vbi Deus voluerit, certò pariter conuenturos, atque illic coram illo veracissimo teste tum de his, tum de alijs, de quibus inter nos dislidemus, tractaturos. & his dictis, compressis oculis, reticuit. Quibus illa verbis valde consternata, submissa voce ait ad circumstantes: Heu me miseram, ita ne propediem sum abitura ex hac vita, & illum subsequutura? nec tamen ausa fuit vllam præterea ei exhibere molestiam, sed humiliter & veniam ab eo petijt, & copiam recedendi. Ille verò rursus aperiens oculos, tam breuiter quam salubriter admonuit eam de sacræ religionis obseruatione, simulque de quibusdam reprehendit. Inde sublata dextera benedictione munivit, & pro Christi amo-

Prædicat il-
le obitum
Sophiæ.

Sophia Ab-
batissa pe-
tit ab eo
veniam.

sti amore ei veniam tribuit, tandemque non mediocriter formidantem, vt ipsa aiebat, eam à se dimisit.

Exasta porrò hebdomada, beatus pater iam omninò deficiente corpore, ab Abbate præsentibus fratribus sacri olei liquore ecclesiastico more perungitur, & ita, vt prædixit, in Vigilia Ascensionis Domini in S. Mauritij montem aduehitur. Eo autem fratres ad eum lachrymabundi conueniunt, ferre diutius non sustinentes dolorem animi, qui eos medullitris discruciat. Aliorum quoque fidelium innumera confluit multitudo, quos non minor doloris obtinebat acerbitas pro tam pij pastoris decessu. Quos tamen ille, licet iam deficiente loquendi facultate, optimarum consolationum fomentis recreatos, à se iussit abire, & diluculo reuerti. Illis ergo recedentibus, & noctem illam cum summo mœrore traducentibus, beatus pater pro sua consuetudine perpetuò ruminabat psalmos, suauem sibi inde hauriens refectionem: atque in eiusmodi meditatione cursum suum iam absoluens, pernox vigilabat. Summo diluculo, peractis precibus matutinis, adest Clerus, admonetur à sacro Præsule verbis supremis, ijsque & paucis & salutaribus, de sacra religione & obedientia accuratè obseruanda. Deinde confessionis versu cum eis prolato, vltimum eis vale dicens, abire iussit ad celebranda cum Abbate Missarum solennia.

At pius idem antistes non immemor promissionis suæ, de prædicto cubiculario suo puero Brunone sciscitabatur anxie, quàm haberet: cognoscensque eius desperari vitam, per nuncium hæc ei mandauit: Consolare puer meus, & confortare in Domino, quia iam tempus instat, quo ad patriam æternæ beatitudinis re vera tecum proficisceris. Ea verba puer lætus accepit, & nihil iam de præsentis vita sibi meditandum existimans, ipso sacro Dominicæ Ascensionis die salutare viaticum, id est, sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi rogauit. Ea percepta, iucundo animo beati antistitis pollicitationem sustinebat. Itaque Missarum apud nos celebritate peracta, ciboque ac potu celeriter sumpto, fratres hora diei decima ad dilectum antistitem reuertuntur, penè iam officio linguæ cessante, corde & mente psallentem, psalmosque in solo pectore difficulter ruminantem inueniunt, communicato inter se consilio, quatuor pueros scholasticos ex vtraque lectuli eius parte statuunt, vt psalterium ab initio distinctè recitent eis præcipiunt. Eos audiens beatus pater, tanquam ea melodia delectatus, paullisper quieuit, nonnunquam etiam cum illis psallere iucundum ei fuit: at verò præcipuos illos versus, qui specialiter ad deprecandum Dominum pertinebant, apertis sursumque erectis luminibus altius vt potuit expromebat. Media nocte iam absoluto psalterio, & sine eius euidentiùs apparente, matutinas preces inchoarunt fratres, & cum ventum est ad canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Israël, vir beatus in supremo iam agone defudans, agrè apertis oculis, cum versus cantaretur à Clero, Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent: ille, Ad dirigendos, inquit, pedes nostros in viam pacis. & sub his verbis, Clero concinente Gloria patri &c. cum antiphona, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, ille ab astantibus è lecto sustollebatur, atque ita felicissima anima illa, tanquam suauiter obdormiente corpore, è carnis ergastulo soluta, migravit ad cælos. Mox concrepantibus campanis, fratres, qui in monasterio felicem eius obitum vigilanter expectabant, pro tam dilectæ animæ illius remedio exequias piè ac deuotè celebrabant.

Non puto ego hîc reticendum primum meritum eius argumentum, in ipso eius beato obitu, Deo teste, exhibitum. Is quem sæpè memorauimus, Bruno puer in matris adibus apud ecclesiam S. Michaëlis decumbebat, eodem momento præmortuis membris, supremo spiritu in solo pectore palpitante, planè iam desperatus. Vbi autem audiuit perstreperentes campanarum tinnitus, tanquam à somno experrectus, stupens rogabat quid hoc sibi veller. Respondit mater dissimulante, ad nocturnas preces pulsari. At ille stomachabundus, matris & aliorum dissimulationem arguens, Cur, inquit, mihi imponitis? cur rem ipsam me celatis? Reuerà cum hoc signo charissimus dominus meus cælum ascendit, & promissionum suarum proh dolor oblitus, me hîc derelinquit. Surgite, & eleuatis manibus & cordibus eius dilectam animam diuinæ clementiæ commendate, & vt meî meminerit, eum obsecrate, atque quibus potuit viribus sustollens oculos ad cælum, O sancte Præsul, inquit, o pater humanissime, per illum te adiuro, ad quem vadis, vt nunc sis memor meî, nec me patiaris tibi superstitem in carne manere, cui toties pollicitus es, quòd tecum essem in patriam abiturus. Ad has voces stupent qui aderant, nec sine formidine faciunt quod iussit. Et ecce vix ad eum

Cap. 35.
Accipit extremam vñ. ctionem.

Suprema eius oratio ad Clerum.

Cap. 36.

Valde delectatur sanctus vir precibus sacris etiam in extremis.

Suauiter è corpore migrat ad Deum.

Cap. 37.

Bruno puer
cum felici
ter sequitur

Cap. 38.

S. Gothardi
obitus ma-
gnū omni-
bus luctum
affert.

Sophia Ab-
batissa mo-
ricur, vt ille
prædixerat.
Cap. 39.

Nequam a-
nus simulat
se amentē.

reflectunt oculos, cum iam cernunt exanimem. Illic de lecto eum deponunt, iussisque valere lachrymis, gratulantur obtinuisse eum quod optauerat. Interea fratres in monasterijs peragunt exequias beatissimi pastoris sui, & absolutis nocturnis precibus, Missarum celebratione, & psalmodiarum frequentatione tanto eius animam deuotius commendant, quanto fidentius sperant se ab illo apud Deum commendatum iri.

Aduenit autem felicis memorie Bruno Mindensis Episcopus, quem ipse generabilis pater sibi in spirituales filium adoptauerat. Cum enim acceperet de eius aduersa valetudine, in vicinis locis moratus fuit. Tum vero hora diei tertia totus Clerus cum militibus & familia, cum multa ciuium & prouincialium, maxime autem pauperum frequentia ad montem, vbi ille spiritualis noster thesaurus seruabatur, processit, corpusque eius ad monasterium S. Michaelis, vt ipse viuens dixerat, deduxit. Vbi ventum est propius ad fores atrij, corpus Bruonis pueri, non paucis illud comitantibus, apportabatur: quod deinde ante Episcopi pedes per destinatas ecclesias circumlatum est. Quis vero tum plandus & ciulatus Cleri, populi, pauperum illic extiterit, nostri ingenij tenuitas explicare satis non potest. Singulos & luctus & lætitia pariter obtinebat. Mœrebant se orbatos tam bono pastore, gaudebant bonis quæ sibi per illū euentura deinceps sperabant. Videre licuit tum illud, quod de S. Martino canitur: Pium erat flere, & pium gaudere. Et merito sanè fleuimus, qui talem nos cerneremus amississe pastorem: & iure nihilo minus exultauimus, quod talem præmississemus intercessorem. Itaque vigilijs illic pro nostro modulo conuenienter peractis, beatum corpus manè ad S. Andream honorificè deportatum est: & cum illic oblata essent sacrificia, ad primariam ædem nostram allatum, & qua decebat veneratione depositum est. Postera illucescente die, quæ erat Dominica, è diuersis Saxonie cœnobijs vtriusque sexus homines ad obsequium tanti patroni conuenerunt, Cleri destitutionem, populi desolationem, & totius Christiane reipublice commune damnum lachrymis prosequentes. Inde ab Episcopo Missæ officio deuotissimè peracto, sacrum beati viri corpus in medio Choro nostro more ecclesiastico humatum est: vbi vsque in præsens à fidelibus, quantum humana finit fragilitas, ea qua congruum est, reuerentia visitatur. Bruonis autem pueri corpusculum ante occidentalem eius ædis aditum prius ab eodem episcopo terra conditum est. Porro domina Sophia, de qua iam antè dictum est, de sua præmonitione magis magisque sollicita, presbyteros & sorores suas cū cum oblationibus misit, seque beati viri meritis & precibus suppliciter commendans, venturam beatissimæ matris Dei primū Assumptionem, inde Natiuitatem pauida expectabat: sed anno proximo triduo ante eius Purificationem ex hoc seculo migravit, vt in ea quoque vera appareat prophetia sancti patris nostri.

Veniamus nunc ad miracula, quæ post eius decessum è vita in salutem credentium Christus effecit: è quibus tamen satius putamus commemorasse pauca quam multa, ne aut studiosis fastidium, aut desidijs vel etiam incredulis grauioris culpæ materiam obrulisse videamur: maxime verò propter quosdam dissolutos & circumforaneos homines, qui in nostra regione solent per sacra discurrere & vagari loca, seque nequissima simulatione aut cæcos, aut debiles, aut mutos, aut dæmoniacos fingunt, & coram altaribus vel monumentis Sanctorum spectante populo se volutant & pugnis cadunt, moxque sanatos se clamitant, vt hac fraude maiorem sibi à plebe quæstum comparent. Atque ij sunt, de quibus iam supra retulimus, sepe conqueri solitum beatum Gothardum, quod sua simulatione & vanitate efficiant, vt etiam vera dicentibus fides vix vlla habeatur. Horum impostura & fallacia fit, quando tandem ab alijs deprehenduntur, vt etiam vera Sanctorum miracula in perniciosam dubitationem rapiantur, & qui re vera curantur, non solum à perfidis, sed etiam à fidelibus nonnunquam fallere existimentur, vt nobis in quadam muliercula vsu venit. Primò nanque antistitis nostri anno in illa singulari nostra celebritate, puta Assumptione beatissimæ matris Dei, anus quadam nobis ignota, velato capite, opera facie ante sepulcrum beati viri se prostravit, atque illic more illorum, quos diximus amentiam simulasse, diu se volutans, tandem exiliuit, multisque annis vsu orbatam se fuisse, at nunc demum lumen sibi redditum affirmavit. Spargitur illic rumor, Clerus & populus aduolat, venit etiam Episcopus, parant se ad agendas Deo gratias, cum ecce adsunt quidam, qui eam foeminam dicerent se & crebrò antè, & nunc quoque talia nequissimè confingentem deprehendisse. Audiens id populus, iure ab impostrice

poltrice poenas repetendas clamat : sed tamen à Clero pro beati antistitis reuerentia defenditur, atque ita pudescit recedit, nec nobis vnquam postea visa est. Id genus ergo fallacias nos cautè euitare volentes, omisis permultis, quæ ab ignotis accepimus, tamen ea vera esse existimamus, ad ea sola narranda accedimus, quæ teste Deo, aut ipsi vidimus, aut certè ab illis accepimus, quos Dei timore præditos planeque veraces esse non dubitamus.

Illud quidem omnibus notissimum, primo loco commemoramus, quod cui-
dam nostræ ecclesiæ operario contigit. Lurgerus is vocabatur, & cum in templi
nostri atrio ligata reponeret, decedente graui trabe, femur & fibia & pes miserè con-
trita sunt. Eum beatus Gothardus, tum adhuc viuens in corpore, quod eum fidelem
& vtilem expertus esset, ante mensam suam quotidie ad eleemosynam accipiendam
cum pauperibus residere volebat : dolensque non mediocriter casum hunc ei acci-
disse, seipsum non rarò animo discruciat. non enim poterat vacare operi, cui desti-
natus erat : quanquam interim facere non omittebat, quicquid tum sedendo, tum re-
ptando potuisset, promptum semper animi studium declarans, nec vllum, præter so-
mno & cibo capiendū necessarium, tempus ociosè & sine fructu transmittens. Solebat
autem beatus Gothardus puerulos, vel etiam valentiores pauperes mittere ad plate-
as, vel defossas petrarū foueas, vt minutos inde lapillos colligerent niuei candoris, aut
atri varij ve coloris, quos ille politos, & multiplici contritione vel fractione in gemma-
rum formam redactos, in altaribus, codicibus aut pallijs ecclesiasticis non indecorè
reponebat. Atque in eiusmodi opere specialem ei ille, de quo agimus, pauper ope-
ram nauabat, alios sua vincens industria, nec parum gratus eo nomine Episcopo.
Nonnunquam verò etiam pictoribus, & ijs qui vitra in fenestris componebant, se-
se adiungebat, inter eos quoque non infrugiferam dependens operam. Postquam
autem beatus Præsul desijt esse in humanis, ipse detonsus, carnibus alijsque lautiori-
bus escis sibi interdixit, & ad sepulcrum eius se conferens, tam custodibus quam
alijs fidelibus omni qua potuit fide & diligentia inseruiuit : ac tandem consentien-
tibus magistris, totam eius monumenti custodiendi curam in se recepit, tamen de-
bili crure ligno sustentato, & reliquo corpore scipione fulcito, agrè huic officio
satisfacere potuit : sed quas vires negabat mala corporis valetudo, eas obedi-
endi studium & deuotio subministrabat. Psalmos quidem non nouerat, sed tamen
verba, quæ ex illis vel relatione fidelium vel admonitione apprehenderat, strenuè
vigilando & crebrò se, vt solent fideles, humi prosternendo, accuratè & sollicitè
identidem depromebat. Atque in hac sedulitate gnauiter perseuerans, & ad altio-
ra pro viribus proficere contendens, quodam sabbatho, cum vespertinae laudes
in templo canerentur, apud beati antistitis monumentum se prostrauit, mansitque
illic diu immotus, siue somno oppressus, siue ecstasim patiens, & vt ipse postea
retulit, intolerabili quadam membrorum atque neruorum distensione vel con-
tractione inuisibiliter se sensit discrucari. Finitis vespertinis precibus tanquam à
somno surrexit, & solito debilior, vix scipionem comprehendit : statim autem in
lectulum incumbens, tota illa nocte membrorum distractione miserè afflictus fuit.
Porro sub matutinum tempus tandem obdormit, & in somnis iuberetur propera-
re ad templum, & Deo gratias agere. Surgit ergo ocyus experrectus à somno, re-
motoque femoris sustentaculo, & scipione reiecto, hora matutina in templum
ingreditur, & coram omnibus palàm in Dei laudes alacer & lætus erumpit, ac
deinceps quoad vixit, semper incolumis, quanto diutius tanto deuotius mini-
strauit.

Mulier quædam, omnibus qui apud nos sunt notissima, multis annis cæca,
apud sepulcrum beati viri altera post Assumptionem S. Mariæ, spectante Clero & po-
pulo, illuminata est.

Rusticus pagi ecclesiæ, qui Holtahon dicitur, longo morbo miserè vexatus (nam
contractis lumbis per annos multos, crura habuit nulli vsui apta) vbi tandem ad san-
cti viri monumentum vix reptando peruenit, eius dici anniuersario integram est co-
ram Clero & populo adeptus sanitatem.

Quædam focmina nobilis ex Mindenfi dicecesi, non ignota, fratris sui filiam nu-
triebat, eamque in filiam coopratam vnicè charam habebat. At illa grauissima cor-
repta valetudine, non sine vitæ periculo biduo exanimis iacere visa est. Aderant
propinqui cum ciuibus & familia, amarè complorabant præ multiplici commiseratione

tionem tantam puellæ elegantiam. Aderat verò etiam anus quædam, ecclesiæ feruens. Ea cœpit de sancto Episcopo sermonem texere, & ut agri ad eius tumulum Deo miserante sanarentur, explicare. Eius verbis compuncta amita puella, matutino tempore se confert in templum, prostrat se coram altari, profusis lachrymis obsecrat Deum, beatissimam Dei genitricem, sanctumque Gothardum, vouet oblationes intima animi pietate pro nepte sua: & ecce quamprimum, ut ipsa nobis lachrymabunda narrauit, sancteque iurauit, domum reuertens cernit puellam iam videntem, audit loquentem, cibum expetentem, acceptumque comedentem, & Christo ob merita beati viri præstante, integra salute fruentem. Itaque quinto post die ad sanctissimæ Virginis altare & ad tumulum beati Gothardi cum oblationibus, quas promiserat, eam adduxit, & quemadmodum sanata fuerit, adhibitis ciuium & aliorum testimonijs, coram multis recitauit.

Mirabiliter
reualescit
puella ferè
exanimis.

Cap. 44.

Frater quoque noster non obscuri nominis, Folcardus presbyter, per id tempus Vicedominus, inde Præpositus noster, ad extremum Brandenburgensis Episcopus, qui sancto Gothardo, ut plerique omnes norunt, & fideliter inseruiuit, & vnicè charus fuit: cum post obitum eius pro consuetudine Episcopi chortes inuiseret, in pagum *Hafgerusium peruenit, diuertensque prandendi causa in cuiusdam ædes, vidit puerulum miserè vexatum, & iam aliquot hebdomadibus omni mensurorum officio destitutum, atque ad extrema in dies, ut omnibus videbatur, appropinquantem. Eum ergo, ut erat singulari erga tales misericordia, non sine lachrymis diu intuetur, perquirat etiam ex familia tanti mali causam & tempus. Deinde hortatur plorantem pueri matrem, ut promittat se allaturam ad S. Gothardi monumentum cereos pro pueri mensura. Facit id illa libentissimè, sed cum pauper esset, & ceram non haberet, iubet presbyter ut puerum membratim dimetiatur, mensuramque secum ferat: & quam ab ipso acceptura sit ceram in candelas redactam, afferat. His ita gestis, sedent ad prandendum, & pueri iam quasi immemores, de alijs rebus inter se conferunt. Interim puer mira celeritate tanquam à morte reuiuiscit, & in lectulo cunctis admirantibus residet, accitaque matre prorepat ex lecto, poscit apponi sibi alimenta, ijsque vescitur, & deinceps beati viri meritis perpetuò manet incolumis.

Item puer
moribundus

Cap. 45.

Fuit in nostro collegio iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine. Eum vir beatus iusserat in Clerum cooptatum tonderi, & postea etiam Diaconus ordinatus est: sed cum non posset exactè cantandi & legendi munus cum fratribus obire, ne penitus vacaret ocio, cum custodibus ecclesiæ ministravit. Quo autem tempore nostræ ecclesiæ præfulem egit Anselmus, post miserandam monasterij nostri conflagrationem, is Desiderius intra festos dies Natalis Saluatoris quadam vespera in scholis cum pueris sedens & colloquens, subito percussus cecitate corruit, & alia etiam ægritudine crescente, diu decubuit. Porro in Quadragesima hac quidem ægritudine liberatus est, sed cæcus permansit. Ibat ergo pro more ad ecclesiam, atque apud beati antistitis monumentum spe recuperandi visus sepè se humi abiecit, in preces incumbens. Deinde 3. Calendas Aprilis, quo die celebramus aduentum reliquiarum sanctorum Cantianorum martyrum, cum in matutinū precibus illic se dederet, illic ceu pruriente dextero oculo, duriusque manu confricato, sanguinis non parua copia inde effluxit, moxque illo oculo rursus videre cœpit. Laudabant omnes eam Dei benignitatem, & etiam alterius oculi curationem expectabant. Itaque post Pascha anniuersario die sancti patris nostri Gothardi, cum in eius memoria Missa pro defunctis ab Episcopo celebraretur, oblationis tempore, spectante Clero & populo, tanquam morbo correptus cecidit, confestimque erumpente sanguine ex oculis, naribus & auribus, etiam sinistri oculi sibi sensit lumen restitutum. Peracto sacrificio, Episcopus pro concione hortabatur Clerum & populum, ut debitas Deo laudes depromerent: profusisque lachrymis ipse pariter Dominum laudauit. Eodem momento etiam Desiderius egit gratias Deo, & perfectè curatus est, atque in ea, quam Deo vouerat, professione vique ad supremum vitæ diem fideliter permansit.

Redditur
lumen vni-
us oculi cæ-
co.

Itemque
alterius.

Cap. 46.

Plurima præterimus, quæ in sancti viri laudem dici possent, eo consilio, quòd antè explicuimus, cum ea Deo fauente, ab initio usque in præsens præclare fieri sapius experiamur. Hoc tamen superioribus adiunctum volumus, quod tota ecclesia teste verum esse nouimus, complures ad sepulcrum eius cum oblationibus hilares aduentare, seque à varijs afflictionibus, molestijs & morbis virtutum eius meritis celeriter liberatos palàm affirmare. Porro si quid cuiquam incommodi aut molestiæ acciderat,

Multa sunt
miracula.

dat, simulatque ad sancti viri memoriam accessit, vel absens oblationem vocat, sine dubio consolatione afficitur ob merita illius, quam in vera fide & spe sibi praestari potuit.

VITA S. IOANNIS DAMASCENI, PER

IOANNEM PATRIARCHAM HIEROSOLYMITANUM,

Iacobo Billio Prunæo, S. Michaelis in Eremita Abbate

doctissimo, interprete. Nos verò, ut permultas alias,

Lectori gratificaturi, eam in capita

distinximus.

ST hoc in hominum more atque instituto positum, ut ijs, qui diuinam imaginem ab omni labe ac macula puram tenuerunt, atque in prima integritate & elegantia conseruauerunt, aut etiam oblitteratam eam vel sordibus contaminatam renouarunt, honoris causa diuinis ipsorum formas & effigies conficiant. Quin ij quoque, qui liberalioris erga eos uenerationis specimen exhibent, pro diuitiarum suarum amplitudine luculentiores etiam ac splendidiores materias adhibent; ijsque formas ipsorum insculpunt: quod uidelicet hac ratione maiore erga sanctos viros honore defungi sese existiment. Cum itaque in eorum formis exprimendis ita magnificos ac splendidos se praebeant, committendum ne est, ut in rerum ab ijs gestarum commemoratione contempnas atque ornatu & elegantia vacuas orationes relinquamus? Minimè sanè. Nam rusticioribus quidem danda est uenia, si quemadmodum possunt, orationes rudi atque inelaborato stylo profrequuntur, cum eorum, qui Deo placuerunt, res gestas exponunt. At qui eloquentiae operam nauant, ijs ignosci minimè debet, si Sanctorum uitas neglexerint, easque tumultuaria duntaxat opera conscripserint: praesertim si uirorum eorum uitam literis complectantur, qui per omnem uitae cursum literis inuigilarunt, atque doctrinae adiumento tum mentem ab inscitia & obliuione, tum animam ab omni turbulento motu repurgarunt, quique huic terrae ambitui ornamentum attulerunt, ac mentem omnem per libros à se elaboratos illustrarunt, non externae duntaxat sapientiae gratia pollutentes, uerum etiam paracliti lumen copiosè atque affluenter emittentes.

Quorum in numero, & quidem inter primos censendus est magnus ille ac celebris Ioannes, qui à Damasco patria sua cognomentum traxit. Hic enim non exiguum ecclesiastici firmamentum sidus exiit, uerum maximum & splendidissimum, non in haereticis solum ubique diffuse tenebris lucens, sed etiam omnem pestiferam doctrinam noctem sermonum suorum claritate discutiens. Nam nox quidem passim toto orbe fusa erat, praeclearas uenerandarum Imaginum formas obscurans: ac profunda quaedam caligo grassabatur. Atque is, qui eam diffundebat & afferebat, non plebeius quispiam homo erat, ut etiam in aliqua duntaxat orbis parte malum disterneret: uerum in manu, ut ita loquar, orbis terrarum fines tenebat, ut qui scilicet Romani imperij sceptro potiretur. Quo etiam efficiebatur, ut magno animi ardore quoquo uersum ferretur, atque ingenti impetu uenerandas Imagines deleret, eosque à quibus illae colerentur, partim (ut erat non modò nomine, sed etiam animo ac sententia leo) deuoraret, leonis nimirum ritu rapiens & rugiens: partim rugitu suo aliò atque aliò dispergeret, ac subterraneis recessibus sese occultare cogeret: mallentque permulti cum leonibus potius & draconibus habitare, quam cum ipso atque ipsius asseclis comorari. Alij autem metu perterriti, ad longinquas orbis partes contendebant (Leo enim rugiet, & quis non timebit?) atque ab ipso sperinde atque à colubri facie profugiebant. At uir iste nomen à gratia consecutus, ac spirituali gratia perfusus, iracundia aduersus solū serpentem feruens (nimirum ut iracundia zeli ac uirtutis nomen obtineret) non è Thracia, quam tum incolabat, ad Sarmatas, ut salutis suae consulere, cucurrit, neque ex Byzantina urbe ad Herculeas columnas fuga se contulit, nec rursus è templis ob Leonis huius rugitum